

Public service på export.

Projektrapport av Gunilla Kracht
Communication for development
Malmö Högskola 2001-08-06
Handledare: Inger Lindstedt

Innehållsförteckning

Inledning

Indonesien- Från koloni till demokrati?

Expositionsartad mångfald- Om mediasituationen i Indonesien.

Public service på export. En beskrivning av samarbetsprojektet mellan SR och RRI

Varför? En diskussion kring frågeställningen..

Hur och vad? En diskussion kring metoden.

Medier med principer. Om public service

Mina referenser. En presentation av litteraturen.

Kräftgång i Jakarta. En beskrivning av min fältstudie

Public service åt alla! Analys och slutsats.

Sammanfattning

Referenser.

"Move the needle of your radio receiver along the short-wave band. Between the foreign voices and alien anthems crowding the invisible frequencies, there stretches a deep gulf. The gulf is filled with an enormous hissing, and sometimes with a prolonged humming blare, like wires stretched between the stars.

You are listening then to the size of the world, and its false, electronic intimacy. You are listening perhaps to what the Hindus call ākāsa; the dark which has no end"
(*"The year of living dangerously"* , Christopher J. Koch)

Inledning

Efter århundraden av kolonialstyre och 30 år av diktatur har en bräcklig demokratiseringsprocess kommit igång i Indonesien. Den ekonomiska krisen som drabbade hela Sydostasien i slutet av 1990- talet, slog väldigt hårt mot landet. President Suharto, som styrts enväldigt i sedan 1960- talets mitt, klarade inte av att hantera krisen, proteststormar riktades mot honom och 1998 tvingades han att avgå. Den ekonomiska krisen pågår fortfarande och situationen präglas av politisk oro och motsättningar mellan olika befolkningsgrupper. Ändå sker det mycket positivt också, bland annat har mediasituationen förändrats radikalt. Pressfrihet har införts och Radio Republik Indonesia, RRI, det statliga radiobolaget, genomgår en förändringsprocess från att ha varit statskontrollerad till att förhoppningsvis kunna bli ett fristående public service – företag. Som ett led i denna process har Sveriges Radios medieutvecklingskontor tagit på sig uppgiften att försöka förmedla public service- tanken och dess innebörd till några av medarbetarna på RRI. Det sker i form av utbildning i olika etapper på radiostationerna runt om i Indonesien. Jag har genomfört min fältstudie vid ett av dessa utbildningstillfällen, nämligen etapp två i utbildningen av journalister vid RRI i Jakarta.

Kursen hölls i början av september av Peder Gustavsson och Stefan Nilsson från Sveriges Radio, SR.

Jag har dels gjort en deltagande observation under de två veckor utbildningen pågick och dels gjort intervjuer med Jan Petersson som är initiativtagare till projektet, kursledarna och några av deltagarna. Den fråga jag ställer i uppsatsen är: hur fungerar det att överföra ett begrepp som public service från en kontext till en annan?

Indonesien- Från koloni till demokrati?

Indonesien är en ögrupp som består av cirka 13 000 öar, belägen mellan Indiska oceanen och Stilla havet. Med sina över 200 miljoner invånare är landet ett av världens folkrikaste. Huvudstaden Jakarta som ligger på ön Java har 12 miljoner invånare. Landet har genom historien koloniserats av flera olika länder men Holland var det land som härskade längst och Japan var det senaste.

Efter en lång befrielsekamp, blev Indonesien självständigt 1945. Landets förste president var Sukarno. Han satt vid makten fram till mitten av 1960-talet, då han efter mycket oroligheter tvingades avstå posten till sin efterträdare, Suharto.(Gardell 1996;Johannesson 2001; Ricklefs 2001). Suharto införde sin *New Order*- politik enligt vilken han styrde landet med järnhand i 30 år. Denna personliga diktatur var präglad av förtryck och korruption och tillät presidenten att försäkra sig och sin familj äganderätten till en stor del av landets tillgångar och resurser. Även om hans politiska strategi till största delen gick ut på att skapa en privat förmögenhet, lyckades han på köpet knyta Indonesien till den globala ekonomin. Denna åtgärd hade positiv inverkan på landets tillväxt men till ett pris av svåra sociala problem. (Castells 2000).

Framgången vändes efter en tid till motgång och detta ledde till den ekonomiska kris som till slut blev Suhartos fall. Han avgick den 21 maj 1998 och efterträddes omedelbart av sin vice- president, B. J. Habibie. Denne började till allas stora förvåning omedelbart att genomföra flera reformer och bland annat frigav han många politiska fångar. Trots detta var det svårt för honom att vinna tillit hos folket och 17 månader senare, efter landets första demokratiska val fick han lämna presidentposten till förmån för Abdurahim Wahid , populärt kallad Gus Dur. Han styrde Indonesien från 1998 fram till i juni år 2001, då han avsattes anklagad för vanstyre och korruption. Han ersattes av Megawati Sukarnoputri, dotter till landets förste president, Sukarno.(Ricklefs:2001) Hon sägs vara konservativ och militärvänlig och det är inte omöjligt att hon kommer att styra landet med något hårdare nypor än sin företrädare.

Naturligtvis är det omöjligt att säga säkert vart Indonesien är på väg, förhoppningsvis får den påbörjade demokratiseringsprocessen fortsätta. Just nu är läget i landet osäkert och spänt, vägen mot ett samhälle där folket har den politiska makten, där rättsväsendet fungerar och där det inte finns korrupktion är ännu mycket lång.

"Informationsålderns maktstrider är kulturstrider. De utkämpas primärt av medierna, men medierna är inga makthavare. Makten, i egenskap av förmågan att påtvinga beteende, finns i de nätverk av informationsutbyte och symbolmanipulation som sammanbinder sociala aktörer, institutioner och kulturella rörelser genom ikoner, talesmän och intellektuella förstärkare."
(Castells 2000:392)

Om det är som Manuel Castells påstår i citatet ovan, att den som har makten över medierna har makten, är det extra viktigt för demokratin i Indonesien att mediesituationen i landet inte övergår från att ha varit helt och hållet styrd av Suharto till att bli helt och hållet kommersialiserad. Här kan public service-medier få en viktig roll. Olle Törnquist som är professor vid Oslo Universitet och expert på Indonesien, betonar vikten av att västvärlden engagerar sig i landets strävanden efter att bli demokratiskt. Han ser en fara i att man från utländskt håll försöker forcera processen antingen mot elitistiska genvägar till utveckling eller idealistiska genvägar till demokrati. Enligt honom bör man istället stödja insatser som främjar förutsättningarna för medborgarna att utveckla sina egna idéer och intressen på demokratisk väg, för att på så sätt skapa en hållbar demokrati. Förutsättningarna för detta är, menar Törnquist, att det finns folkrörelsebaserade organisationer och partier där medborgarna tillsammans kan göra sina röster hörda. Folket i Indonesien behöver också ett forum där man kan bygga upp tilliten till varandra och göra upp med det förflutna, så att man kan gå vidare mot en demokratisk framtid.
(Törnquist 2000)

I dessa sammanhang kan tillgången till public service- medier spela en viktig roll.

Explosionsartad mångfald - Om mediesituationen i Indonesien

Under de 30 år som Suharto styrde landet präglades mediemarknaden av korruption och centralstyrning. Informationsministeriet kontrollerade allt som publicerades och hade makten över all medieverksamhet. President Sukarno hade infört fem principer *Pancasila*, de reviderades något men övertogs av Suharto och all verksamhet i landet skulle följa dessa principer.

De var: tron på en gud, civiliserad humanism, demokrati, ett enat Indonesien och social rättvisa. Det hölls kurser i denna statliga ideologi som var obligatoriska för alla och det var förbjudet att publicera något som stred mot *Pancasila*.

(Sen/Hill2000;Petersson/Nilsson 2000)

Efter president Suhartos fall har mediebildens förändrats fullkomligt. Informationsministeriet har avskaffats formellt (även om många av dess tjänstemän fortfarande har kvar sina tjänster).Ingen behöver längre följa de fem principerna och en ny presslag har trätt i kraft, baserad på yttrandefrihet och fritt informationsflöde.

Marknaden har också öppnats för utländska medier, efter att ha varit så gott som stängd under hela *New order* –tiden.

Detta har fört med sig en explosionsartad ökning av antalet medier, vilket i sin tur har lett till en kvalitetsökning men också till kommersialisering och sensationsjournalistik.

(Petersson/Nilsson 2000)

Bland de tryckta medierna finns det dock flera exempel som håller en hög journalistisk standard, som

dagstidningen *Tempo* och månadsmagasinet *Pantau*.

Indonesien har ett statligt TV- bolag, TV Republik Indonesia (TVRI) och ett statligt radiobolag, Radio Republik Indonesia (RRI), fem privata TV-kanaler och cirka 1000 registrerade privata radiostationer.(Sen/Hill 2000)

RRI och TVRI genomgår just nu en långsam och svår förändringsprocess, från att ha varit regimens megafon, till att försöka bli radio och TV i allmänhetens tjänst. Tidigare var dessa båda bolag en central del av

Informationsministeriet men tanken och förhoppningen är att de nu ska omvandlas till statsägda public-serviceföretag. Ännu finns det ingen ny lag som särskilt styr etermediernas verksamhet men en sådan finns på dagordningen och diskuteras ivrigt. En äldre lag från 1997 finns formellt fortfarande men den är verkningslös, eftersom den bygger på Informationsministeriets existens. Så i praktiken råder kaos bland etervägarna. På den kommersiella marknaden betyder det att det förutom de mer än 1000 stationerna med licens, finns det nästan lika många illegala. För RRI:s del innebär det oklarheter i finansieringen och en ytterst osäker framtid. Ett av skälen till att stiftandet av en ny lag som reglerar etermedierna dragit ut mycket på tiden är att regeringen inte är överens med parlamentet om att RRI och TVRI bör vara public service- institutioner. Regeringen vill ha kvar de båda bolagen som statliga men det finns en stark opinion mot detta. Något som ytterligare komplicerar läget är att många av dem som styr i regionerna också vill börja kontrollera medierna igen. (Kracht:2002) De tryckta medierna och de privatägda etermedierna har haft lättare att anpassa sig till den nya situationen eftersom deras organisationer inte är lika byråkratiska och tungrodda. Dessutom har de båda statliga bolagen mycket låg trovärdighet hos publiken på grund av sina tidigare roller. Särskilt gäller detta RRI som alltid varit makthavarnas främsta medium för att nå ut till folket. (Petersson/Nilsson 2000)

Det indonesiska folket är flitiga radiolyssnare, enbart under 1995 såldes 3,1 miljoner radioapparater i landet och vid samma tid hade den populäraste stationen i Jakarta cirka en halv miljon lyssnare dagligen. Privatrådion har haft en stark ställning i Indonesien under många år, särskilt regionalt. Den har funnits i landet sedan 1960-talet och sågs i början mest som en slags hobbyverksamhet. Efter ett tag fick makthavarna upp ögonen för att verksamheten kunde ägna sig åt regimkritik och sedan 1980- talet var man tvungen att söka dyra tillstånd hos Informationsministeriet för att få sända.

Radio hade vid det laget också blivit en kommersiell verksamhet med möjlighet att tjäna pengar på reklam. Stationerna var strängt förbjudna att producera egna nyheter och alla var tvungna att sända RRI- bulletiner varje timme men sedan 1998 är detta påbud borta. De olika privata stationerna är till stor del målgruppsinriktade och man profilerar sig främst genom musiken. Antingen är man en *Dangdut*-station (som sänder indonesisk populärmusik) eller så spelar man västerländsk hit-musik. Under de senaste åren har också utländska stationer som till exempel *Voice of America* och *Deutsche Welle* börjat sända på *Bahasa Indonesia*. (Sen/Hill 2000).

Bland de privata stationerna finns det flera som har public service- liknande profil och håller hög journalistisk standard. Bland dessa kan nämnas *Radio H 68* i Jakarta och *Radio Mara Ghita* i Bandung, två stationer som aktivt deltar i demokratiseringsprocessen.

RRI grundades 1945 och har i dagsläget 52 radiostationer med sammanlagt 6 800 anställda över hela landet.

Situationen inom företaget är förvirrat optimistisk men de kämpar med problem som en byråkratisk och hierarkisk organisation, för många anställda och ineffektivitet.

Man slåss också mot låga lyssnarsiffror och bristande förtroende hos allmänheten. Dessutom är det praxis bland många av RRI:s anställda att ta emot mutor, för att kompensera de mycket låga lönerna.

I juni år 2000 beslutade den nya regeringen att RRI skall övergå till att vara ett så kallat *Perjan*. Detta är det indonesiska namnet på ett statligt, icke- kommersiellt Public service –företag. Citaten nedan är från det regeringsdokument som fastställer RRI:s omvandling till att bli en public service- institution. De båda artiklarna talar om att målet för RRI är att sända enligt några av de principer som gäller för public service.

"The purpose and the aim of the State Enterprise is to provide radio broadcasting service in accordance to the public radio principles of independence and neutrality, with public oriented programmes not profit oriented . Article 6."

To achieve the purpose and aim stated in article 6, the State Enterprise conducts public broadcasting services providing information, education and entertainment and other related services whith high quality. Article 7 "
(Petersson / Nilsson 2000 :26)

Många av de privata medierna har fått utvecklingsstöd från bland annat UNESCO, främst i form av juridisk rådgivning och vidareutbildning av journalister. RRI och TVRI har däremot inte fått något stöd utifrån och det ekonomiska läget inom företaget är tämligen uselt. Mycket av tekniken är föråldrad och i in i minsta detalj är resurserna små. Det finns till exempel endast en utgående telefonlinje på den stora nyhetsredaktionen i Jakarta och saker som kassetband och taxiresor får de anställda själva bekosta.

Public service på export- En beskrivning av samarbetsprojektet mellan SR och RRI

Sedan början på 2001 pågår ett pilotprojekt som är ett samarbete mellan Sveriges Radios (SR: s) medieutvecklingskontor, SIDA och RRI. Initiativtagare är Jan Petersson som är projektledare för SR: s medieutvecklingskontor och detta pilotprojekt går ut på att förmedla public service- principerna till RRI- medarbetarna, så att de kan arbeta enligt de ovan citerade regeringsdirektiven. Projektet är uppdelat i olika kurser och seminarier och riktar sig dels till chefer och dels till medarbetare på redaktionerna på några av RRI:s stationer.

För cheferna har det hållits seminarier där public service – principerna diskuterats med utgångspunkt i den Indonesiska verkligheten. Den utbildning som riktar sig till medarbetarna på stationerna är uppdelade i olika etapper och börjar med lyssnarundersökningar. Dessa följs av en grundutbildning där målet har varit att man börjar sända ett timslångt, dagligt nyhets- och aktualitetsmagasin efter public service- principer. Några månader senare återkommer kursledarna för en fortsättning med samma grupp och projektet avslutas med en uppföljning av lyssnarundersökningen. Kurserna genomförs på så sätt att man arbetar med att göra radioprogrammen i redaktioner och kursledarna fungerar som handledare. Man har kortare introduktioner på morgonen, sedan arbetar man med programmet och kursledarna är med som rådgivare under dagen. Efter varje sändning görs sedan en utvärdering där man diskuterar resultatet. Detta projekt väckte mitt intresse, som anställd inom ett public service- företag, Utbildningsradion är intresserad av public service- principerna och deras tillämpning. Jag har också sedan många år varit väldigt intresserad av Indonesien, så här såg jag en chans att få lite inblick i hur radiojournalister arbetar i detta land, samtidigt som jag kunde studera hur public service kan fungera i en annan vardag än min egen. Jag har därför gjort min fältstudie på fortsättningskursen som var en del av pilotprojektet och hölls i Jakarta under två veckor i början av september år 2001.

Varför ?- En diskussion kring frågeställningen.

Går det att exportera public service- begreppet från svenska förhållanden till indonesiska?

Detta är den övergripande frågeställningen för mitt projekt.

Jag har valt ämnet av flera skäl. Dels hoppades jag få perspektiv på mitt eget arbete med public service- radio, dels är jag intresserad av själva kommunikationsprocessen.

Vilka av public service- principerna klarar av att resa mellan Sverige och Indonesien? Vilka är inte tillämpbara? Finns det några fördelar med att överföra begreppet på det här sättet

istället för att bygga upp ett helt nytt, indonesiskt? Vilka är nackdelarna?

När jag testat dessa tankegångar på vänner och kollegor har jag märkt att det finns behov av och intresse för diskussioner kring public service, både bland dem som är sysselsatta inom institutionen och bland dem som är mediekonsumenter.

I en tid när den alltmer globaliserade mediemarknaden präglar vår vardag känner många människor att public service är något som är viktigt att värna om men också något som måste hållas levande och förnyas i takt med tiden. Är det då överhuvudtaget möjligt att överföra en så pass luddig företeelse, som också är svår att leva upp till, från svenska förhållanden, till ett land som Indonesien, där helt andra villkor råder och där resurserna är ännu knappare? Är det ens önskvärt? Dessa frågor och några till, hoppas jag kunna besvara i denna rapport. Vid första anblicken ser upplägget i SR :s medieutvecklingsprojekt snarast ut att följa det som Jan Servaes kallar "*modernization theory*", det vill säga, den traditionella formen, som man helst försöker undvika numera. Enligt denna skola sågs den västerländska välfärdsstaten som det yttersta målet för all utveckling och man kan ju onekligen se public service- modellen som en produkt av det västerländska välfärdssamhället. Ett sätt att nå utveckling enligt moderniseringsteorin var att ta bort de hinder som man ansåg fanns mellan det traditionella och det moderna samhället. Detta kunde uppnås genom demonstration, integrering och överföring av de västerländska idéerna och helst på kortare tid än vad det tagit för länderna i väst att bli moderna samhällen och helst genom att undvika de misstag som gjorts hos oss. Tanken på public service var redan född inom RRI vid det tillfälle då Jan Petersson fick kontakt med Kabul Bodiono, (sedermera ledare för projektet på RRI och sedan januari 2001) chef för nyhetsredaktionen i Jakarta) och därför kan man säga att det inte är fråga om någon klassisk "top- down"- historia i linje med moderniserings -teorin utan faktiskt kan ses som utvecklingsstöds- kommunikation, såsom Srinivas R. Melkote och H. Leslie Steeves beskriver det i sin bok "*Communication for development in the third world*"

I sin bok *"Communication for development"* rekommenderar Jan Servaes vad han kallar för *"the multiplicity paradigm"* som, i korthet, går ut på att istället för att se utveckling som enbart något politiskt och ekonomiskt betingat, också ta in många andra aspekter som påverkar samhället. Den centrala idén i detta synsätt är att det inte finns någon universell utvecklingsmodell, utan att utveckling är en process som ser olika ut i olika länder och att det inte finns något samhälle som är fullkomligt färdigutvecklat. Därför, anser Servaes att det är viktigt att de som genomför utvecklingsprojekt inser att det inte är fråga om att imitera strategier från andra länder med helt olika historisk och kulturell bakgrund. Han talar om en deltagandemodell där utvecklingsarbetet sker i dialog och ömsesidighet.

"We will need a new kind of school; not a school for teaching writing and arithmetics, but a school for problems . This type of "school" necessitates a latitude for participation, for the appropriate attitudes and structures on the part of exogenous personnel and institutions: a school that gives people the opportunity to identify their problems, deal with their problems and learn from their problems"
(Servaes 1999:277)

I min fältstudie har jag försökt undersöka om SR :s medieutvecklingsprojekt i Indonesien har förutsättningar att vara del av denna "skola" och följa deltagandemodellen. Förutsättningarna för att de ska kunna det är framför allt att man ser deltagarna inte bara som kapabla utan som de mest kvalificerade för att utföra uppgiften och att man har förmåga att lyssna och tålamod att skapa tillit.
(Servaes 1999)

"Our understanding of development communication emerges from our understanding of development as empowerment and communication as shared meaning"
(Melkote/Steeves 2001:44)

De båda amerikanska professorerna Srinivas R. Melkote och H. Leslie Steeves gör i sin bok *"Communication for development in the third world"* en genomgång av olika teorier för utvecklingskommunikation som liknar den Jan Servaes gör i sin bok. De båda förstnämnda författarna lanserar för sin del ytterligare en modell som påminner om den som Servaes förespråkar, deras modell kallas för utvecklingsstödkommunikation. Också de betonar vikten av att den här typen av projekt utgår från de människor och den omgivning de genomförs för. De anser också att personer som arbetar med dessa projekt inte först och främst ska vara experter inom sitt område, utan fungera som ett slags konsulter. Dessa ska framför allt främja, stödja och hjälpa till att undanröja hinder för den utvecklingsprocess som projektet är involverat i.

(Melkote/Steeves:2001). Det är också viktigt enligt Servaes att ta hänsyn till de kulturskillnader, det vill säga djupt liggande mönster i sättet att tänka och agera, som finns mellan till exempel Europa och Asien.(Servaes:1999)

En i detta sammanhang mycket intressant analys har gjorts av Benedict Andersson. I sin klassiska essä *"The Idea of Power in Javanese culture"* från 1964 beskriver han hur maktbegreppet enligt traditionen på Java, skiljer sig väldigt mycket från den västerländska synen på makt. Enligt denna syn är makt någonting man har eller inte har från början och inte som enligt västerländskt synsätt ,nått man kan erövra. I mitt arbete har jag upptäckt att denna teori har relevans än idag.

En annan aspekt jag tagit med i min analys är det som språkforskaren och mediekritikern Noam Chomsky skriver om i tillsammans med Edward S. Herman i boken *"Manufacturing Consent"*, nämligen en propagandamodell som består av fem filter. Författarna anser att dessa fem osynliga filter finns inbyggda i det mesta av medieverksamheten för att kontrollera att det inte produceras något som strider med eliternas intressen.

De två första filtren handlar om ägandeformer och annonsering, så dessa hoppar jag över eftersom public service- radio inte berörs omedelbart av detta.

Det tredje filtret har att göra mediernas källor och handlar om det symbiotiska förhållandet som enligt Chomsky och Herman finns mellan medierna och makten.

Det fjärde filtret, är det som på engelska kallas för *flak*, de negativa påtryckningar mot medier som inte anpassar sig och som gör det dyrt och tidskrävande att avvika från de etablerade sanningarna. Det femte filtret utgörs i Chomskys och Hermans modell av anti-kommunism. Det vill säga att allt som ses med oblidiga ögon av etablissemangen, klassas som "kommunism" och kan bekämpas som något som är av ondo. Detta är extra intressant i det indonesiska sammanhanget, eftersom detta under *New Order*-tiden var en av de fem *Pancasila*-principerna och allt som inte gillades av Suharto-regimen slogs ned brutalt under förevändning att det var kommunism.

Min tanke är att pröva dessa filter på projektet i Jakarta. Det jag hoppas kunna uppnå genom min studie, är att se vilka förutsättningar som behövs den här formen av utbyte ska fungera på ett sätt som alla inblandade har utbyte av.

Hur och vad ? En metoddiskussion.

Studien genomfördes dels genom en deltagande observation under fortsättningskursen på RRI i Jakarta 27/8 – 7/9 2001 och dels genom intervjuer med några av deltagarna och med kursledarna samt arrangören.

Jag valde observation därför att det gav mig möjlighet att följa hela förloppet vilket gjorde det enklare för mig att få en egen bild av vad som hände under kursen. Det gav mig också en unik inblick i vad som kan ske när två olika förhållningssätt möts. Att faktiskt vara på plats i Indonesien och under själva kursens gång iaktta förloppet gav mig insikter och erfarenheter som jag annars aldrig skulle ha fått. Om min tolkning sedan är relevant är förstås en annan fråga. Mina tidigare erfarenheter och mina egna förutfattade meningar har

givetvis färgat min tolkning på ett sätt som jag inte själv kan bedöma. Med stor sannolikhet jag ibland upplevt saker och ting på ett sätt som inte helt stämmer överens med hur deltagarna uppfattat dem.

Det faktum att jag inte behärskar språket, Bahasa Indonesia, innebär säkert att jag missat många nyanser, eftersom tolkningen till engelska i bästa fall var ganska knapphändig och i stora stycken var helt obefintlig. Dessutom är mina kunskaper om indonesiska förhållanden och förutsättningarna för de anställda på RRI väldigt begränsade. Detta var å andra sidan samma villkor som gällde för kursledarna, Peder Gustavsson och Stefan Nilsson. Kanske kan det också just på grund av språkproblemen vara en fördel att jag gjort en deltagarobservation och inte är hänvisad till deltagarnas och kursledarnas minnesbilder och tolkningar. De bilder jag har, har jag inhämtat med egna öron och ögon, jag har också kompletterat med intervjuer för att försöka få med de andras perspektiv. Eftersom, vilket framgår av intervjuerna och observationen, deltagarnas tid är begränsad, hade jag heller inte kunnat göra intervjuer i den utsträckning som hade krävts för att få en tydlig bild av förloppet. Det finns också, vilket jag återkommer till när jag diskuterar intervjuerna, en hög grad av artighet från deltagarnas sida, som gör att kritiska uppgifter knappast hade gått att få fram den vägen. Det kan dessutom tänkas att min närvaro påverkade situationen, så att den hade sett annorlunda ut om jag inte varit där. Jag tror dock inte att det var fallet vid den observation jag gjorde, för enligt min uppfattning tog ingen någon särskild notis om mig, utan verkade betrakta mig som ett naturligt inslag. Jag deltog dessutom under hela kurstillfället och om någon förhöll sig avvaktande på grund av mig, så släppte detta nog ganska snabbt. Eftersom min observation ägde rum under en kurs som inte var noggrant planerad eller schemalagd i förväg, så hade jag inget observationsschema utan genomförde en ostrukturerad observation. Jag förhöll mig passiv under hela observationen, det vill säga, jag deltog aldrig i diskussioner eller liknande.

Vid något tillfälle frågade någon kursdeltagare om min åsikt efter avslutad undervisning och då sade jag förstås vad jag tyckte i frågan. I praktiken innebar detta att jag deltog under alla kursens moment men satt vid sidan av och antecknade det som sades och gjordes. Jag valde att anteckna all kommunikation mellan kursledarna och kursdeltagarna, samt alla moment vid sändningstillfällena. I båda fallen försvårades arbetet av brist på relevant tolkning. Det jag framförallt

registrerade var det som på något sätt kunde härledas till förmedlingen av public service- tanken.

Eftersom det var svårt att i observationsögonblicket direkt avgöra vad som var vad, registrerade jag det mesta av det jag uppfattade i kommunikationen. Jag har många års erfarenhet av att göra radiodokumentärer och kände mig därför ganska trygg med uppgiften, även om det ska erkännas att en bandspelare nog hade fått med en hel del som jag har missat. Däremot fick jag med en del subtila nyanser som bandspelaren inte kunnat ta upp, leenden, ögonkast och sådant. Jag har ändå en känsla av att det var mycket som gick mig spårlöst förbi därför att jag inte behärskar språket och inte heller kan de specifika koder som gäller i Indonesien. Eftersom jag inte på förhand visste exakt hur kursen skulle läggas upp, det visste nämligen inte kursledarna heller, så valde jag helt enkelt att följa dem i allt de gjorde under arbetstiden medan kursen pågick. Min närvaro under kursen kändes fullständigt självklar på grund av det generösa mottagande jag fick både av kursledarna som utan tvekan lät mig vara med på allt och lät mig lyssna på alla deras samtal och av deltagarna som inte för ett ögonblick fick mig att känna att de stördes av att jag var där. Att vissa personer var mer tillbakadragna än andra var något som gällde deras förhållningssätt inte bara gentemot mig utan också gentemot kursledarna, något som snarare hade med blygsel och möjligen kulturella skillnader att göra. Mitt helhetsintryck är att alla bemötte mig vänligt och respektfullt och betedde sig häpnadsväckande avslappnat med tanke på att jag faktiskt registrerade allt som sades och gjordes, även i kritiska ögonblick. Eftersom dagarna på RRI var uppdelade i tider när någon form av undervisning pågick och tider när kursledarna väntade på sändningen, var det inga problem för mig att få tillfälle att smälta de intryck jag samlat på mig. Det som för de båda kursledarna snarast upplevdes som frustrerande väntan var för mig andrum då jag kunde slappna av och ta in saker utan att registrera. Det som jag upplevde som problem var helt enkelt de villkor som gällde för kursen, det vill säga bristande tolkning och att det inte gått att strukturera och planera undervisningen mera. Efteråt kan jag konstatera att min egen långa erfarenhet av radioarbete var en förutsättning för att jag kunde genomföra observationen.

Dels för att det fanns ett samförstånd mellan ledare och deltagare om vissa saker som har med hantverket att göra och dels för att språkproblemen gjorde att elementär kunskap om radioarbete var helt nödvändig. Jag menar att jag ofta kunde uppfatta om någonting var på tok eller kunde bedöma när budskapet hade gått hem på ett ordlöst sätt.

En brist i sammanhanget är att jag är ganska dåligt insatt i nyhetsarbete och de grundprinciper som gäller för detta. Ändå måste jag säga att det var en bonus för mig personligen att få vara med om kursen och på så sätt få lära mig viktiga saker inom ett område jag inte behärskar alls. Det har inneburit att jag omvärderat min syn på nyheter och att jag nu inser hur viktigt det är för en fungerande demokrati med nyhetsbevakning av hög kvalité.

Eftersom den grupp jag observerade var avgränsad, även om antalet deltagare kunde skifta från dag till dag, var det enkelt för mig att veta vilka personer jag skulle omfatta i observationen. Jag tog delvis med rummet i min beskrivning men detta hade sekundär betydelse och det var dessutom inte så många olika platser att detta innebar något problem. Själva undervisningen pågick inte hela dagarna och det var tydligt när detta skedde, så att det inte var några svårigheter för mig att veta när jag skulle utföra observationen. Det jag framförallt tittade på var hur kursledarna i praktiken kommunicerade public service- tanken till deltagarna och hur dessa mottog budskapet. Detta gjorde jag genom att studera konversationen dem emellan och det konkreta resultatet, alltså eventuella förändringar i de dagliga sändningarna. Förutom att observera under själva undervisningen och under sändningen, registrerade jag också en del av de möten som kursledarna hade med olika chefer inom RRI. Jag deltog också vid ett seminarium om public service som arrangerats på RRI, efter att Peder Gustavsson och Stefan Nilsson åkt hem. Vid detta tillfälle, som var en direktsänd paneldebatt, hade jag viss tolkhjälp, dessutom hade jag samlat in så mycket kunskap om RRI och dess syn på public service att jag kunde förstå i stora drag vad det handlade om. Min studie innefattar också intervjuer med några av deltagarna, med kursledarna, med den indonesiske och med den svenske projektledaren.

Jag gjorde två intervjuer vardera med de båda kursledarna samt med den indonesiske projektledaren.

En intervju med dem var och en för sig gjordes innan kursstart och en med dem var och en för sig efter kursens avslutande.

Dessa intervjuer pågick i mer än en timme åt gången.

Olyckligt nog försvann bandet med de första intervjuerna med Peder Gustavsson och Stefan Nilsson och jag har, trots noggrant letande inte kunnat återfinna det.

Stefan Nilsson har dock haft vänligheten att svara på några av frågorna skriftligt i efterhand, tyvärr har jag inte kunnat nå Peder Gustavsson (som oftast befinner sig på resande fot) för en liknande komplettering. Jag känner ändå att jag lyckats snappa upp så pass mycket av hans inställning till kursen och till public service- begreppet under min observation och under den andra intervjun att jag har ett tillräckligt underlag för min analys. De frågor jag ställde hade jag bestämt på förhand men jag ställde följdfrågor utifrån de svar jag fick. Frågorna till de båda kursledarna rörde deras syn på public service, deras bakgrund, deras tankar och förväntningar kring kursen, själva upplägget, förberedelser i vilken grad de kände att de nått fram med budskapet och exempel på detta. Till den indonesiske projektledaren Kabul Bodiono ställde jag frågor om hans bakgrund och syn på public service men också frågor om bakgrunden till projektet, vilka förberedelser som gjorts, vilka kriterier som gällt i valet av kursdeltagare, hans syn på RRI:s framtid och liknande. Även den svenske projektledaren Janne Peterson fick dessa frågor, i hans fall frågade jag också om hur han tänkt gå vidare med projektet och om det blev som han hoppats. Jag försökte också nå Hınca Pandjaitan, generalsekreterare på den icke- statliga organisationen Internews och expert på indonesisk medielagstiftning, för en intervju men det lyckades inte på grund av hans ytterst späckade schema. Istället skickade jag mina frågor till honom via e- post, det handlade den eventuella tillblivelsen av en radiolag i Indonesien, eftersom han är den som kan mest om dessa frågor i hela landet. Hans svar täckte det jag behövde veta och därför anser jag inte att det gör så mycket att jag inte kunde träffa honom på plats.

När det gäller intervjuer med deltagare har jag haft vissa problem. Först och främst på grund av språket naturligtvis, jag bedömde det som bättre för intervjusituationen att jag talade med dem som kunde på knackig engelska och också använde mig av en av deltagarna som tolk till intervjuer med dem som inte kunde engelska alls. Jag valde att göra så därför att jag befarade att det skulle kunna bli oerhört stelt med en professionell tolk som deltagarna inte alls kände. Självklart uppstod istället andra problem, som till exempel att personen som tolkade valde att utnyttja tillfället till att flörta med en av de intervjuade och ställde helt andra frågor i sin översättning än dem jag ställt. Som tur var skedde det så uppenbart att jag inte kunde missa det men intervjupersonen blev en smula generad.

En annan svårighet var det som också var kursens dilemma, att deltagarna hade många olika arbetsuppgifter och var oerhört pressade tidsmässigt. Jag upplevde att de satt som på nålar under intervjuerna och gjorde därför processen så kort som möjligt. Det kändes dessutom som att de var så oerhört glada och tacksamma för att de fått delta i kursen, att det skulle vara dem väldigt fjärran att säga något kritiskt. Det var också så att deras kunskaper om public service-principerna till stor del begränsade sig till vad de lärt sig under kursen och därför var det svårt att få dem att utveckla tankar kring dessa på ett så tidigt stadium. Jag gjorde intervjuer med hälften av deltagarna och försökte få könsmässig och åldersmässig spridning. Jag valde också medvetet någon som varit mycket aktiv och någon som varit mycket tyst. Eftersom deras situation som anställda inom indonesiska medier är utsatt, har jag valt att låta dem vara helt anonyma när jag refererar till intervjuerna. I min beskrivning av det jag upplevde under observationen namnger jag däremot alla som på något sätt deltog. Jag är en väldigt van intervjuare som har ägnat en mycket stor del av mina femton radio-år åt att göra långa och djupa intervjuer med väldigt många olika människor, därför kan jag lita mig mot den erfarenheten när jag säger att det troligtvis inte spelat någon roll hur mycket tid jag lagt ner på dessa intervjuer.

Vad jag menar är att den direkta intervjusituationen, öga mot öga, inte var idealisk för kursdeltagarna, på grund av tidsbrist och på grund av deras lojalitet med kursledarna och ovana vid att framföra kritiska synpunkter. Nu tycker jag ändå att jag fått fram så mycket genom min observation att jag har en ganska bra bedömningsgrund och vad det gäller intervjuerna med kursledarna och projektledarna, så kändes dessa mycket givande och fruktbara för mitt arbete.

Till mina studier hör också att jag tagit del av några policydokument om public service både från SR och RRI samt BBC:s Producer's guidelines, en tjock katalog med riktlinjer för hur deras medarbetare ska förhålla sig i alla tänkbara situationer. Jag har också läst dokument som ligger till grund för samarbetet mellan SR och RRI.

Min bearbetning av materialet har gått till så att jag först skrev ut alla intervjuer och anteckningar, under den processen återupplevde jag det jag varit med om och kunde få nya intryck. Det utskrivna materialet har jag sedan analyserat och utifrån den analysen har jag kommit fram till de slutsatser jag kommer att redovisa nedan.

Deltagarobservationen som metod och den detaljerade beskrivande texten som redovisar observationen, påminner om den antropologiska forskningens metodik och dess vanligaste redovisningsform, den etnografiska texten.

Den amerikanske antropologen Vincent Crapanzano påpekar likheten mellan att skriva en etnografisk text och att översätta. Båda formerna har samma provisoriska möjlighet att hantera det främmande. De skiljer sig såtillvida att den etnografiska texten också är en egen text som är bestämd till det ögonblick då antropologen möter det han studerar (Crapanzano i Clifford/Marcus 1986).

Liksom översättningen från ett språk till ett annat och den etnografiska textens tolkning av ett visst ögonblick är min observationsredovisning en översättning av de händelser jag observerade på RRI i Jakarta och därför har också min text samma provisoriska förhållande till det jag observerat. Etnografi översätter erfarenhet till text, på ett sätt som kan få etiska och politiska konsekvenser, ett förhållande som varit laddat sen urminnes tider. Det anser den amerikanske forskaren och historikern James Clifford (Clifford / Marcus 1986).

Förhållandet blir laddat eftersom man laddar syn- och hörselintrycken med ny mening när man överför dem till text. Det sker helt enkelt en tolkning och varje tolkning är naturligtvis subjektiv, min text är inget undantag. Enda sättet att få en något mindre subjektiv överföring av det skedda är att filma det. För mig kändes det dock inte aktuellt att filma. Dels för att kameran med största sannolikhet skulle ha hämmat deltagarna mera än mitt diskreta antecknande och dels för att materialet skulle blivit alltför otympligt. Att jag valde just denna metod, berodde till stor del på att den påminner om det sätt jag arbetar på när jag gör radiodokumentärer. Jag uppfattade det också som att vi kursdeltagare uppmuntrades att använda oss av andra arbetsmetoder än de gängse akademiska i vårt projektarbete. Uppsatsens beskrivande del fick sin form, som liknar den dokumentära skildringens och den etnografiska textens, av samma skäl.

Den amerikanske professorn och antropologen Clifford Geertz karakteriserar den etnografiska texten som en tolkning av den sociala diskursens flöde, en text som räddar det skildrade skeendet från dess ursprungliga förgänglighet. Enligt honom är den etnografiska texten fiktion, inte i betydelsen påhittad, utan i betydelsen tillverkad. (Geertz 1993). Detta stämmer enligt min syn också på den journalistiska skildringen, i synnerhet på den dokumentära. Min text är följaktligen min fiktion, min översättning av det stycke verklighet jag upplevde i Jakarta i augusti 2001. Alltså är den analys jag gör utifrån materialet min högst subjektiva och ska inte ses som något annat än ett underlag för vidare diskussion.

Medier med principer - Beskrivning av public service.

Begreppet har sitt ursprung i Europa, strax efter första världskriget. British Broadcasting Services (BBC) var pionjär för principerna och skulle när det grundades erbjuda :

"a national service in the public interest"

Dessa principer vann snabbt gehör, särskilt hos de nordiska länderna, för vilka BBC sedan dess varit en dominerande förebild. (Poulsen i Hultén/Söndergaard/Carlsson 1996) BBC:s förste VD Sir John Reith var till stor del den som lade grunden för den anda som härskade inom bolaget i många år och som produktionen bär spår av än idag. Han ansåg att man genom att enbart ge publiken det allra bästa inom alla områden, god kultur, god underhållning, sakliga opartiska nyheter och information av hög kvalitet, så skulle man bilda landet, ge människor bättre smak och ena nationen. Enligt John Reith skulle man absolut inte ge folk vad de ville ha, för folk visste helt enkelt inte sitt eget bästa. Man skulle aldrig falla till föga för populism och sänka sig till den nivå som andra medier höll.

Denna förmyndarmentalitet härskade inom BBC från begynnelsen på 1920- talet och långt in på 1950 talet. Verksamheten skulle bygga på de principer som gäller än idag, att informera, utbilda, underhålla på ett opartiskt och balanserat sätt. Det skapades en anda där konstnärlighet stod högt i kurs, med kvalitetskrav som man inte fick tumma på. Detta bidrog naturligtvis till att BBC har sitt grundmurade varumärke som står för kvalitet men byggde också på en elitistisk människosyn som inte tillät andra kulturyttringar än de finkulturella. På 1950-talet blev man dock tvungna att ge efter för kraven på ett modernare utbud och Sir Ian Jacob som tillträdde posten som VD för BBC 1952 blev den som inledde processen som lett fram till det utbud BBC har idag. Hans inställning var att det inte gick att behålla den stora publiken om man inte mötte deras krav och tog upp kampen med konkurrenterna. Idén om det bästa skulle finnas kvar men Ian Jacobs filosofi byggde på idén att kvalitet och popularitet inte var varandras motsatser. Till skillnad från Reith hade Jacob en optimistisk syn på människors förmåga att välja vad som är bäst för dem. På 1980- och 90-talen har BBC genomgått en process som liknar den de flesta public service- bolag genomgått, där de ekonomiska villkoren har tvingat organisationen att skära ned på resurser och personal. Det har också skett en radikal förändring i synen sen BBC:s barndom och nu är höga lyssnarsiffror en viktig aspekt för de styrande inom företaget. (Tracey:1998)

Ändå försöker BBC hålla fanan högt och alla medarbetare måste följa principerna och iakttä de förhållningsregler som finns i den 350 sidor tjocka skriften "*Producer`Guidelines*" där alla aspekter på radio- och TV- produktion tas upp, från A till Y. (Hendy: 2000)

Begreppet public service översattes på svenska till "I allmänhetens tjänst" och uppdraget består i att stå i samhällets, offentlighetens, allmänhetens och publikens tjänst. (Edin i Hultén/Söndergaard/Carlsson1996)

Nyårsdagen 1925 inledde AB Radiotjänst högtidligen sina etersändningar och därmed verkställdes regeringens beslut om en licensfinansierad radio i allmänhetens tjänst, det var starten på det som senare skulle bli Sveriges Radio (Hadenius 1998). Numera utgörs public service –institutionen i Sverige av tre bolag, Sveriges Television (SVT), Sveriges Radio (SR) och Utbildningsradion (UR). Regeringen och riksdagen har det övergripande ansvaret för verksamheten, som finansieras med licensmedel. I bolagens styrelser sitter representanter för riksdagspartierna och folkrörelserna. Granskningsnämnden är den instans som har till uppgift att pröva att bolagens programverksamhet följer uppdraget. Varje år måste de olika bolagen lämna ifrån sig en så kallad public service- redovisning där man visar hur man uppfyllt sina åtaganden.

(Edin i Hultén/Söndergaard/Carlsson 1996; Petersson/Nilsson 2000)

Den dominerande modellen för public service i Norden var från början nationella monopol och utvecklingen i de olika länderna har många likheter. Sin kritik har de fått från flera håll, dels från dem som tycker att statsmakten och kultureliten har för stort inflytande, på folkets bekostnad och dels från dem som vill att marknadskrafterna helt ska få styra mediernas tillvaro. En del försök gjordes ganska tidigt att utmana monopolet med att sända piratradio, till exempel Radio Nord i Sverige. Det var dock inte förrän de första försöken gjordes med närradio i slutet på 1970- talet som monopolet började luckras upp. När sedan marknaden avreglerades på 1980- talet förändrades situationen totalt.

Några år efter att monopolet avskaffades har public service-tankarna fått många nya förespråkare.

(Hultén 1996)

De båda amerikanska medieforskarna Edward S.Herman och Robert W. McChesney skriver i sin bok *The global media* att public service kan ses som en räddning ifrån fullständig kommersialisering på mediemarknaden och som ett demokratiskt alternativ till total statlig kontroll och därför förespråkar de lobbning för principerna som ett sätt att få flera demokratiskt styrda medier i framtiden.

(Herman/McChesney 1997)

När det talas om public service är det numera oftast TV som åsyftas men radion har fortfarande en stark ställning, om än något mer tillbakadragen. Radiolyssnandet har inte minskat i förhållande till tv-tittandet, det har bara ändrat karaktär och istället för att vara något som man gör tillsammans med andra, blivit en individuell aktivitet, till exempel på morgonen på väg till jobbet. I andra delar världen är radiolyssnandet helt dominerande jämfört med andra massmedier, för att radion är mycket billigare än TV:n och för att man inte behöver vara läskunnig för att ta del av utbudet. (Hendy:2000) I radions barndom var dess främsta roll i Sverige att bilda folket och främja den goda smaken, radion var det "sociala kittet" som enade nationen. Detta var den tidens tolkning av public service- begreppet, i hög grad påverkat av BBC och John Reith. Efter tjugo år tillkom en andra kanal, P2, också den hade en finkulturell och folkbildande profil. Först på 1960-talet populariserade SR sitt programutbud och startade P3, som en direkt följd av piratradion, Radio Nord. Den klassiska, uppbyggliga public service- profilen utsattes för hård press och detta kulminerade naturligtvis efter monopolets fall på 1980- talet. Tyngdpunkten har successivt flyttats från upplysning och upplevelse till service. Moderna public service -medier ska verka för ett öppet och demokratisk samhälle genom att ge medborgarna tillgång till trovärdig information samt kultur, underhållning och debatt av god kvalitet och möjlighet att själva komma till tals

(Poulsen i Hultén /Söndergaard/Carlsson 1996)

Sveriges Radio i våra dagar har tolkat public service - begreppet så här:

Att vara tillgänglig för alla.

Att spegla olika smaker och intressen i samhället.

Målgruppen är ALLA medborgare

Folkbildning är ett centralt begrepp.

Att ta avstånd från alla kommersiella intressen. Det är också en viktig del av uppdraget att spegla mångfalden i kultur och befolkning.

(Petersson/Nilsson 2000)

En mycket viktig aspekt inom public service är det professionella ansvaret. Detta har syftat till att stärka public service –institutionens integritet och självständighet.

Enligt medieforskaren Anna Edin krockar denna princip med en annan av public service- begreppets grundstenar, nämligen kontakten med allmänheten. Detta beror, enligt henne på att ett alltför stort inflytande från allmänheten, av journalisterna uppfattas som ett hot mot den demokratiska funktionen och den innehållsmässiga kvalitetsprincipen.

(Edin i Hultén /Söndergaard/Carlsson 1996)

Detta stämmer, enligt min uppfattning i högre grad när det gäller SVT än vad det gäller SR och UR, som försöker leva upp till öppenhets- och kontaktkraven på olika sätt. SR har många telefonväckeriprogram till exempel Ring P1 och Karlavagnen och ett särskilt insändarprogram, Klarspråk, dessutom gör framförallt P3 stora sommarturnéer, där man möter sin publik. UR har olika programråd och referensgrupper med representanter för allmänheten.

Den danske medieforskaren Henrik Söndergaard har gjort en grundlig historisk genomgång av forskningen om public service. I Europa har forskning inom området varit ett kärnämne inom medieforskningen sedan cirka femton år tillbaka och det är Storbritannien och Tyskland som är föregångsländer. Den nordiska forskningen, som kom igång ordentligt först på 1980- talet, i samband med att mediemarknaden avreglerades, följer likartade banor. Det beror på att medieutvecklingen är ganska gemensam för länderna, särskilt i Sverige och Danmark. Innan dess var forskningen mest inriktad på mediernas maktställning, på ny-marxistisk forskning och på hur publiken uppfattat olika program.

Denna forskning var oftast initierad och utförd av de olika bolagen själva. På 1980- talet var mycket av forskningen

inställd på att försvara principerna, som en motkraft mot alltför hård kommersialisering och internationalisering. Även numera kan huvudområdena från den tidiga forskningen skönjas, alltså med utgångspunkt från själva programverksamheten eller med public service som medie- och kulturpolitisk princip. Sedan 1990-talet har forskningen blivit alltmer fristående och försöker genom analyser av programutbudet förstå vad public service betyder. På senare år har många forskare specialiserat sig på en viss aspekt av ämnet men det förs också fortfarande mer generella diskussioner, där alltför vinklar tas upp. Public service -forskningen har alltså blivit mer mångfacetterad. Den har också analyserat det kommersiella programutbudet och har genom jämförelser kunnat visa hur marknadskrafterna fungerar. Denna forskning har därför fått en kritisk funktion i förhållande till en alltför positiv inställning till marknadsliberalismens fördelar. Enligt Henrik Söndergaard, kommer framtidens forskare inom ämnet att rikta in sig mycket på konsekvenserna av den nya situationen med digitala medier och multimedier. (Söndergaard I Hultén/ Söndergaard/ Carlsson, 1996)

“There is a strong tendency in the globalizing process for advertiser preferences for light fare to prevail, giving zero weight to the positive externalities of public service programming, and at the same time giving full play to audience- attracting programs featuring sex and violence, all in accord with market logic. Put otherwise, the globalizing media treat audiences as consumers, not as citizens, and they are most attentive to those with high incomes. (Herman/McChesney 1997:188)

Citatet ovan kommer från Edward S. Hermans och Robert W. McChesneys bok *"Global media"* där författarna beskriver hur globaliseringen av mediemarknaden påverkar utbudet. Deras slutsats är entydig: världen över får de stora mediekonglomeraten alltmer utrymme och inflytande. Följden av detta blir marginalisering av det lokala och specifika och en allt större likriktning av programinnehållet. Därför ser dessa båda författare public service som en viktig motkraft, något de har gemensamt med många andra medieforskare. Sett ur denna synvinkel är SR: s medieutvecklingsprojekt i Indonesien ett positivt försök att bidra till demokratiseringsprocessen i landet. Det finns ingen fast modell för public service, principerna förändras och omvärderas med tiden, inte minst under påverkan av marknadskrafterna. Den brittiske radioforskaren John Hendy skriver i sin bok *"Radio in the global age"* att det som hänt inom radioindustrin är inte att marknaden avreglerats utan att den numera regleras av marknaden. Jan Petersson och Mikael Nilsson skriver om detta i sin förstudie inför SR: s projekt där de också påpekar att det ytterst är en fråga för det Indonesiska samhället och för RRI, för politikerna och medborgarna, hur public service ska definieras i just deras sammanhang. Inte heller inom de svenska public service –bolagen, råder det någon glasklar uppfattning om och konsensus över hur public service- begreppet ska tolkas. Visst förs det diskuteras, kanske till och med dagligen, bland medarbetarna men inte på en tillräckligt medveten nivå. Jag har själv arbetat med public service- radio i femton år, de första tio inom SR och de senaste fem inom UR. Min uppfattning om vad begreppet innebär är att det absolut viktigaste är självständigheten och integriteten. Dessa principer kan ibland vara svåra att värna om, särskilt inom UR, med dess beroendeställning till utbildningsväsendet. En annan ytterst central aspekt är, anser jag, att ge röst åt dem som annars har svårt att komma till tals och service åt dem som är resurssvaga. Också detta är ibland knepigt, särskilt när allt färre medarbetare ska producera allt större sändningsvolym, det är lätt att ta till enkla lösningar för att vinna tid.

Ytterligare en viktig princip, som kan vara svår att hålla sig till, handlar om allmänhetens inflytande. Det blir gärna så att jag

avskärmar mig, att jag inte tar mig tid att föra en dialog med lyssnarna om programmen.

Ändå fortsätter medarbetare världen över att tro på public service, att på något sätt tro på kreativt och intellektuellt oberoende, på att tjäna publiken, på att undvika den minsta gemensamma nämnaren och på att hålla hög kvalitet i produktionen, skriver den i USA verksamme medieprofessorn Michael Tracy och avslutar sin bok *"The decline and fall of public service broadcasting"* med att:

"The modern, democratic nation-state needs a national public broadcasting service, because it needs a quality of life, social and cultural coherence, and to quarten the tendency to division, degradation, and domination."
(Tracy:1998:287)

Kräftgång i Jakarta. En beskrivning av min fältstudie.

Vid den extremt trafikerade, sexfiliga *Jalan Merdeka Barat* mitt i centrala Jakarta ligger Radio Republik Indonesia, granne med Informationsministeriet. RRI: s huvudkontor består av två höga hus, i dagligt tal kallade för det gamla och det nya huset. Byggnaderna är förbundna av en gård, där man oftast får kryssa sig fram mellan volleyboll- och pingismatcher. Utom på fredagar, då marken täcks med ett grönt, gräsmatteliknande underlag inför fredagsbönen. Runt klockan tolv samlas sedan alla muslimska män, som inte är direkt förhindrade av sändning, för att be.

Hit kommer jag en måndag i slutet av augusti 2001 och tar hissen upp till våning fem i den nya byggnaden, tillsammans med Stefan Nilsson och Peder Gustavsson från *SR Media development office*. Båda är runt 40 och har cirka 15 års erfarenhet av public service- radio. Peder är anställd av *SR Media development office* för att åka runt på de olika projekten, ibland för att förbereda och ibland för att leda kurser.

Han har arbetat flera år med SR : s kurser i Vietnam och har hand om delkurserna på Sumatra och Kalimantan i det indonesiska projektet. Att han är med på just den här kursen i Jakarta beror på att Marianne Hasslow, som varit med från början tillsammans med Stefan, blivit tvungen att ställa in. Stefan Nilsson är redaktionssekreterare på Ekot i Stockholm och har ägnat alla sina radioår åt nyhetsarbete. Han blev ombedd av Jan Petersson att ta hand om kurserna i Jakarta just på grund av att hans långa nyhetserfarenhet behövdes här. Det är hans tredje vistelse i Jakarta men innan han började med det här projektet hade han aldrig arbetat med något liknande. Peder och Stefan har bara träffats som hastigast någon gång och den enda förberedelse de haft nu är samtal kvällen innan och vid frukost. De verkar ändå oerhört lugna och trygga, mycket på grund av sin långa erfarenhet, gissar jag. Vi tar alltså hissen upp till våning fem i den nya byggnaden. Den kallas så mest för att den är lite nyare än den andra, den ser faktiskt inte särskilt ny ut. I det här huset sitter administrationen och ju högre upp man kommer, desto högre upp i hierarkin kommer man. Våning fem är ganska högt i ett hus med sju våningar, här har Kabul Bodiono sitt kontor. Han är programplaneringschef på RRI men också ledare för den indonesiska delen av samarbetet mellan RRI och SR. Han är i 45- årsåldern med ytterst sympatisk utstrålning. I hans långa meritlista finns ett par års arbete med sändningar på Bahasa Indonesia i Tyskland. (Inom parentes kan det sägas att han numera avancerat ytterligare och blivit chef för den stora nyhetsredaktionen i Jakarta.) Kabul är en verklig eldsjäl när det gäller public service, hans intresse väcktes när han som ung student rattade in BBC World Service på sin radio och sedan dess har han drömt om att göra program som är självständiga och håller hög kvalitet. Både Peder och Stefan känner Kabul ganska väl vid det här laget, därför är tonen mycket hjärtlig när vi kommer in på hans stora men spartanskt inredda kontor.

Efter en del utbyte av artighetsfraser börjar de tre herrarna diskutera förutsättningarna för den stundande kursen. Det

visar sig att det skett en större omorganisation, sedan maj/juni, då förra delkursen hölls.

Det nya är bland annat att nyhets- och aktualitetsprogrammen numera utgör en egen avdelning och dit hör redaktionen för projektets program, "*Genta pro tiga*". Kabul säger att han bjudit in chefen för avdelningen, herr Suharyanto att delta i kursen. Sedan sist har RRI Jakarta också fått en ny stationschef, herr Gun. De flesta som varit med och jobbat med programmet vid de tidigare kurstillfällena finns kvar men många har dessutom andra arbetsuppgifter och några har slutat helt, berättar Kabul. Han antyder också att det går lite trögt att få igenom public service- principerna för RRI. Men vi insisterar, säger han och berättar om den stora banderoll som sitter på huskroppen som vetter mot gatan, där det står att RRI är fritt och oberoende. Det dyker upp ytterligare några män, bland annat herr Tommy, som varit med och tolkat vid tidigare kurser. Han ska tolka även den här gången, är det tänkt men sedan sist har också han fått en chefsposition och därmed mindre tid. Klockan tio är det bestämt att kursen ska börja. Vid den tiden går vi till den nya kurslokal som Kabul ordnat. Det är ett stort rum, som ser ut som en kurslokal brukar göra med ett stort bord och många stolar. Det finns inga fönster i rummet och väggarna är kala, förutom att det finns en stor skrivtavla på den ena kortsidan. På ett bord står termosar med kaffe och te och stora fat med kakor. Två av kursdeltagarna dyker upp, Bana, en livlig tjej i 30-årsåldern och Ichal en kille som ser ut att vara runt 25. Det är han som brukar vara programledare för "*Genta pro tiga*" och Stefan frågar honom hur det går med programmet. Han ler och svarar att det motsvarar ungefär sju på en tiogradig skala. Stefan frågar också om det fortfarande är Herlina som är producent för programmet. Ichal nickar. Han talar ovanligt bra engelska och senare får jag veta att det var hans huvudämne vid universitet. Det kommer in en tjej som ser väldigt ung ut. Hon heter Rini, är liten och tunn och bär huvudduk. Stefan går fram till tavlan och ritar upp en så kallad apelsin. Det är en rund figur där man sedan som klyftor skriver in de olika inslag en timmes program ska innehålla. Han skriver in de olika inslag som man gjort upp vid den tidigare kursen att sändningen kan bestå av. Rini går ut igen.

Plötsligt börjar Stefan undervisningen. I rummet finns då förutom jag och Peder, Kabul, Tommy, Suharyanto, Bana och Ichal och ytterligare en person som tillkommit, Diar, en ung

kvinnan som brukar alternera med Ichal som programledare. Stefan frågar olika saker om programmets upplägg och det visar sig att istället för den timmes sändningstid som det var uppgjort om från början är programmet numera mellan 40 och 50 minuter. Detta beror på att nyheterna är mycket längre än vad man kommit överens om och att de dessutom varierar i tid. Detta beror i sin tur på en ovilja från nyhetsredaktionens sida att anpassa sig. Kabul säger att det ska bli bättre, att man diskuterat det. Det framkommer också att det fortfarande bara finns en telefonlinje i studion, ett problem som fanns redan i maj. Ett annat problem som uppdagas är att det är mycket svårt att samla hela redaktionen till möten för att alla har flera olika program att jobba med. Så talar Suharyanto, nyhetschefen en lång stund. När Kabul lågt om länge översätter visar det sig att han vill veta hur mycket makt en producent i Sverige har över det program han/hon ansvarar för. Stefan och Peder förklarar strukturerna för Sveriges Radio och berättar att producenten i princip har all makt över sitt program. Alla verkar förvånade. Stefan säger att kursens huvudtema är att utvärdera och utveckla programmet, ”*Genta pro tiga*”. Därför behöver vi veta vad dagens sändning ska innehålla, säger han. Då går någon iväg för att ringa till Herlina, producenten. Programmet sänds över hela Indonesien mellan 16 och 17 varje vardag och ska vara ett magasin för nyheter och aktualiteter med ett innehåll som följer principerna för public service. Inriktningen bestämdes vid den förra kursen och till grund för detta låg den lyssnarundersökning man gjort vid ett tidigare tillfälle. Programmets namn kan översättas med ”Programtre-klängen”, kanalen där det sänds heter ”*Pro tiga*”. Ordet *tiga* betyder tre och ordet *genta*, klocka men inte av den typ som mäter tiden utan den som ger klang. Det blir en paus då alla hugger in på kakorna med stor aptit. Det kommer att finnas kakor varje dag visar det sig sedan och alla är mycket glada för sötsaker. Inte för att det hör till ämnet men trots att alla vräker i sig kakor är de mycket smala allihop.

Under pausen dyker producenten, Herlina upp. Hon är runt 40, gissar jag, klädd i sportiga kläder och huvudduk. Samtidigt med henne kommer också Afrizal, en liten mager man som är programmets andreproducent. Kabul säger till Tommy att det

är han som ska fungera som tolk. Så Tommy sammanfattar för Herlina vad som sagts hittills. Det diskuteras hit och dit om när man ska ha sina möten varje dag. Redaktionen vill att de ska vara klockan elva men Stefan och Peder tycker att de ska börja absolut senast klockan tio. Till slut enas man om detta, trots att alla inte säkert kan vara med vid den tiden. Sedan är det dags för en diskussion om vad dagens program ska innehålla. Klockan är runt elva och ännu är inget bestämt. Detta får Stefan att höja på sina ljusa ögonbryn så att de hamnar långt över glasögonen men han säger inget på engelska. Redaktionsmedlemmarna börjar bläddra i dagstidningar och snart utbryter en livlig diskussion på Bahasa Indonesia. Tommy, tolken översätter inte på en lång stund. Till slut berättar han att de kommit fram till att dagens program ska handla om en utlandsresa som några medlemmar i Jakartas lokala parlament har gjort. Det har visat sig att de inte hade gjort upp något program utan istället använt tiden och pengarna till att roa sig. Stefan frågar vilken vinkel de har tänkt sig och ännu en lång diskussion på Bahasa Indonesia följer. Ingen översätter och det är främst cheferna som diskuterar. Efter ett tag berättar Kabul att man bestämt sig för att intervjua en sociolog om vad såna saker betyder för parlamentets trovärdighet. Man ska också sända ett reportage om datorbatik och en rapport från en konferens om urologi på Bali. Så pratar man om ämnet för den lyssnarfråga man sedan tidigare bestämt att programmet alltid ska innehålla. Ichal föreslår: är det nödvändigt för Jakartas parlament att åka utomlands? Peder tycker att han ska formulera om frågan så att det inte är fråga man bara kan svara ja eller nej på. Efter det bestämmer man att utvärderingsmötet ska var klockan 17 på nyhetsredaktionen, som ligger på sjunde våningen i den gamla byggnaden. Peder säger att han och Stefan ska vara med i studion under sändning också. Strax efteråt levereras lunchen. Alla får sin portion i en papplåda, som påminner om en skokartong. Lunchen består av ris, grönsaker och grillat kött, fisk eller kyckling, ungefär samma varje dag.

Alla kastar i sig maten och efter en stund är Peder och Stefan ensamma kvar. Det är bestämt sedan förut att de ska ha ett möte med kanalchefen herr Beni efter lunch. Precis innan klockan är ett kommer hans sekreterare, en ung kille och säger att tyvärr hinner inte herr Beni träffa dem idag men imorgon går det bra! Jag passar på att intervjua dem och

Kabul om förväntningarna inför kursen men tyvärr har, som jag nämnt tidigare bandet med Stefan och Peder försvunnit spårlöst. Det jag minns är dock att båda hyser en stenhård tro på public service- tankarna och att båda kände sig säkra på att det skulle gå att förmedla dem till gruppen. Båda anser att den allra viktigaste principen är att programmen ska göras för lyssnarna och att lyssnarna är alla medborgarna i landet. Jag minns också att båda var smått roade över den något förvirrade situationen men hyste hopp om att allt skulle bli bättre med tiden. Kabul berättar för mig om sin benfasta tro på public service, att han tycker att det är en vital del i en demokrati.

De viktigaste principerna är, enligt honom självständighet och opartiskhet och att RRI ska vara i allmänhetens tjänst, inte i politikernas. Han har läst sin Mc Chesney och betonar att om man enbart har kommersiella stationer förlorar man kontrollen helt för att marknadskrafterna tar över. Han är övertygad om att det går att införa public service på RRI men han säger att det tar tid, att man måste ha tålamod. Särskilt i den övergångsperiod från diktatur till demokrati som Indonesien befinner sig i. Det är svårt att vara opartisk i konfliktområden som Aceh, Ambon och Iryan Yaya, säger han. Och så talar han om de många interna problem man brottas med i organisationen. Efter trettio år av korruption och byråkrati, då det var farligt att säga sin mening, är det inte lätt att ställa om sig, förklarar han.

På min fråga om hur deltagarna i projektet valts ut svarar han att ett antal chefer på olika avdelningar fick välja ut några medarbetare vardera. Kriterierna var att de skulle vara unga och intresserade av förändring. Under hela vårt samtal ringer Kabuls mobiltelefon med jämna mellanrum och till sist blir han tvungen att ge sig av men redan vid denna första pratstund står det klart att Kabul är en man som kommer att kämpa hårt för att RRI ska bli ett public service- företag. Medan vi har pratat har Peder och Stefan suttit vid hans dator, ett bidrag från SIDA och en av de få datorerna på hela RRI, och skickat e-post.

Det är två timmar kvar till sändning och eftersom de inte har nåt annat för sig bestämmer de sig för att åka upp till nyhetsredaktionen på sjunde våningen i det gamla huset.

Där kan de förhoppningsvis hitta några av kursdeltagarna och följa deras arbete. Det nya huset är, som sagt inte särskilt nytt men det gamla ger intryck av att ha stått helt orört sedan 1960- talet. Det mesta är ganska risigt och jag associerar till de europeiska öststaterna. Nyhets- redaktionen huserar i ett jättestort rum där skrivborden står tätt. Det står en TV på i ett hörn och i ett annat hörn finns faktiskt en dator men det 20-tal journalister som finns i rummet, sitter nästan alla och knattrar på gamla skrivmaskiner. Det är 35 grader ute och nästan lika varmt inne men ingen verkar bry sej, utom vi tre svenskar förstås. Någon luftkonditionering märks inte av och det röks ständigt överallt. Också i detta jättelika rum ligger röken tät och tillsammans med knattret från skrivmaskinerna får det stämningen att påminna om nåt jag sett i någon amerikansk 1950-talsfilm. Om jag bortser från soffan då, en stor bullig sak som snarast för tankarna till deckarserien *"Miami Vice"*. Den soffan blir vår tillflyktsort varje eftermiddag, när *"Genta pro tiga"* – redaktionens medlemmar är spridda för vinden och det finns några timmar att slå ihjäl fram till sändning. Så blir det även denna första eftermiddag. För ganska snart måste Peder och Stefan ge upp tanken på att följa förberedelserna inför programmet, det är helt enkelt inte möjligt utan tolk. Så vi sitter i soffan och tittar på när nyhetsredaktionen utför sitt hektiska arbete. Då och då slår någon sig ner för att småprata lite. En del diskuterar journalistiska frågor men de flesta vill helt enkelt veta vad vi tycker om deras land, om deras stad. Alla är mycket vänliga och försiktigt intresserade av de främmande fåglar som plötsligt har landat i deras grå soffa. Ganska snart får jag klart för mig att de flesta kommer från andra delar av det stora landet och att de sökt sig till Jakarta för att det är den enda möjligheten om man vill göra någon slags karriär som journalist.

Det blir också ganska tydligt att många tycker att livet i huvudstaden är väldigt hårt och att de ofta längtar hem till naturen och lugnet på Bali eller Sulawesi. Strax innan klockan fyra, förflyttar vi oss två våningar nedåt i huset, till den studio där *"Genta pro tiga"* ska sändas. Utrustningen i studion är väldigt gammal och sliten och redan när vi kommer, går luften knappt att andas. När jag kikar

genom glasrutan till studion bredvid där den kanal som sänder lokalt över Jakarta kör sina sändningar, ser jag att där håller utrustningen ungefär den standard som lokalradion har i Sverige. Nyheterna börjar klockan fyra och det är en man som läser med monoton röst. Ichal, Diar och Rini är i kontrollrummet tillsammans med Herlina, producenten, alla väntar på att nyhetssändningen ska bli klar. Peder och Stefan har placerat sina långa kroppar i var sitt hörn av kontrollrummet med anteckningsblock och pennor i beredskap och Tommy är med för att tolka. Kvarter över fyra slutar mannen i studion att mässa, Ichal går in och sätter sig. Efter programmets signatur börjar han tala och jag gissar att han berättar vad dagens program ska handla om. Så kommer en reporter som gör en telefonrapport, direkt från parlamentet. Sedan börjar telefonväkteriet med lyssnarfrågan som handlar om parlamentsledamöternas resa. Den förste som ringer är en man från Sumatra. Samtalen varvas med en enkät med samma fråga, som Ichal gjort tidigare. Detta, som ett försök att lösa problemet med att det bara finns en telefon i studion. Efter telefonväkteriet, är det tänkt att reportern som befinner sig på Bali ska komma med sin rapport. Någoting går snett och det dröjer väldigt länge innan de får kontakt med henne. Herlina försvinner ut från studion och det är tänkt att det ska komma en ekonomirapport men något fallerar igen. Istället sänds ett reportage om dockteater. Därefter intervjuar Ichal en sociolog, om parlamentsledamöternas trovärdighet efter den misslyckade resan. Sedan kommer ekonomirapporten, det är en reporter på telefon från parlamentet igen och inslaget är av mycket dålig teknisk kvalitet. Programmet avslutas med ett visdomsord, så är det varje dag får jag veta. Mitt intryck är att det var en smått kaotisk sändning och de båda kursledarna ser lite medtagna ut. De har lyssnat koncentrerat under hela timmen och med jämna rum suckat lite över luften eller över den bristfälliga översättningen.

Vi tar hissen upp till sjunde våningen igen och samlas i herr Suharyantos kontor, Rini, Bana, Diar, Herlina, Ichal, Tommy och även Kabul, som inte var med under sändningen. Stefan och Peder börjar utvärderingen med att fråga hur gruppen tycker att programmet utvecklats på de tre månader som gått sedan starten.

Gruppen diskuterar länge och efter en stund översätter Kabul att Herlina tycker att Ichal borde hålla sina prat (talade

texter) kortare. Då säger Stefan att han ju blir tvungen till att prata på eftersom han inte vet vad som ska hända härnäst i programmet. Han säger också att det skulle bli mera lättjobbat om de inte placerade telefonrapporter, direkt före och direkt efter telefonväkteriet. Han tipsar om att det skulle bli bättre ljudkvalitet ifall reporterna läste in sina rapporter i studion, istället för att avlägga dem via telefon.

Peder undrar varför Herlina försvann mitt under sändning och får veta att hon var tvungen att gå för att tala med mannen som sköter telefonväxeln. Då undrar han varför just hon gick och får till svar att personen i fråga bara lyssnar på vad producenten säger. Så följer en diskussion om hur man kan försöka undvika såna problem. De kommer fram till att de ska försöka spela in så många telefonrapporter som möjligt i förväg och i de fall där det går, låta reportern komma till studion och rapportera istället. Stefan säger att om man vill göra ett så pass komplicerat program, så måste man planera noga innan. Herlina svarar att problemet är att alla har så mycket annat att göra också. Bana undrar om det går att ändra på programformen under kursens gång. Peder och Stefan säger unisont, javisst, idag hade det ju varit väldigt bra att vara mer flexibel. Så bestäms det att mötet nästa dag ska börja klockan tio och så försvinner alla åt varsitt håll.

Morgonen därpå är vi åter på plats på femte våningen i det nya huset. Peder och Stefan har ägnat kvällen åt att prata igenom kursupplägget lite mer. Klockan tio går vi till kurslokalen tillsammans med Kabul och en kvart senare kommer Tommy, Herlina, Bana, Rini, lchal och en kille som heter Eman. Han har varit med från kursens början men kan inte delta lika aktivt längre eftersom han har fått andra arbetsuppgifter sedan sist. Alla sitter tysta och tittar på Stefan som säger: det är ert redaktionsmöte. De börjar diskutera och kommer snabbt fram till att dagens ämne ska vara terrorism. President Megawati skall inleda ett samarbete mot terrorism

med den malaysiske presidenten och detta vill man ta upp i dagens program. De diskuterar vilken vinkel som blir bäst och ifall de kan föra fram en teori om vad som ligger bakom ett visst terrordåd. Stefan säger att man bara kan föra fram saker man har bevis för men att man kan pröva teorier på en intervjuperson. Kabul försvinner då och då ur rummet och Tommy tolkar inte alls, så stora delar av diskussionen som pågår förblir oöversatt. Det verkar i alla fall vara en intressant och bra diskussion där alla deltar engagerat.

Lyssnarfrågan ska vara: Hur tror ni man kan stoppa internationell terrorism?

Ytterligare en kille kommer in i rummet. Han heter Aden och har också varit med förut men fått andra arbetsuppgifter sedan dess. Ekonominyheterna ska handla om avtalet mellan Internationella Valutafonden och Indonesien. Det är en expert som hävdar att man inte ska lita på IMF. De frågar om experten kan få stå för sig själv eller om man måste ha ett uttalande från någon annan också. Stefan säger att det beror på vad för slags uttalande han gör, att det måste vara balanserat. De pratar en stund om programmets form, om hur man kan göra för att variera.

Efter ett tag tittar Stefan på klockan och säger att det nog är dags att avsluta nu om de ska hinna få tag på folk och så. Redaktionen fortsätter diskutera. Ichal säger att för honom är lyssnarfrågan det viktigaste, eftersom det är folkets röst. Det är en av grundtankarna i public service att folk ska få komma till tals, så vi måste ta bort något annat om vi ska ändra formen, säger han. Klockan kvart i tolv säger Kabul att Stefan tycker att mötet blir för långt och att de måste avsluta. Alla sitter kvar och Herlina berättar att den tekniske chefen sagt att han gillar programmet, att de är jätteglada för det.

Vi har många idéer men vi har också många problem, säger Ichal. Kabul säger att nu väntar alla på lunchen. Då vänder sig Peder till Stefan och säger på svenska att han tycker att de borde börja jaga folk nu.

Jag vet, säger Stefan, men där går gränsen för vad jag kan säga. De är ändå flera mil längre än vad de var igår vid samma tid, tillägger han och ler.

Så säger redaktionen att nästa dag vill de diskutera hur man gör bra reportage och direktrapporter. Peder säger att de bara hinner med en sak och Stefan lägger till att de behöver noggranna översättningar om de ska kunna utvärdera reportagen. Så kommer lunchen och därefter skingras gruppen. I början av eftermiddagen har Peder och Stefan ett improviserat möte med folk från utlandsprogrammet, *Voice of*

Indonesia. Deras chef Soulist är en av dem som fungerar som tolkar på projektet och han vill gärna att hans redaktion ska få veta lite om hur det är på Sveriges Radio. Efter mötet går vi upp och sätter oss i nyhetsredaktionens soffa. Tommy sitter där och röker. Stefan frågar hur det går med programmet men han verkar inte veta så mycket om det. Klockan fyra går vi till studion Herlina, Bana och Afrizal kommer samtidigt. Efter nyheterna kommer det någon slags trailer som pågår i sju minuter, vilket försenar programmet ytterligare. Först kommer det en förinspelad direktrapport som handlar om Muluckerna. Sedan kommer telefonväkteriet och enkäten. I enkäten hörs den första kvinnliga rösten hittills i programmet, förut om redaktionsmedlemmarnas. Det en lätt kaotisk stämning i kontrollrummet, det finns inget körschema, den mikrofon man använder för att kommunicera med programledaren i studion med fungerar inte och alla som är i kontrollrummet pratar jättehögt hela tiden. Ändå flyter sändningen på mycket bättre än den gjorde dagen innan, flera av direktrapporterna är förinspelade och tekniken krånglar nästan inte alls.

Vi går återigen upp till nyhetschefens rum för att ha utvärdering. Stefan börjar med att säga att han tyckte at det gick mycket bättre idag men att det ändå inte blev helt som man planerat och han undrar varför. De förklarar det med att de inte fick tag på personerna eller att de inte hade tid att vara med. Peder instämmer i att det blev mycket bättre än igår och säger att han tycker att det beror på att morgonmötet var bra och att producenten var aktiv i sändning.

Så tar Suharyanto, chefen till orda. Det visar sig att han undrar om programmet absolut måste vara 50 minuter eftersom nyhetsredaktionen tycker att deras sändningstid blir för kort. För första gången ser jag hur Stefans ansiktsfärg blir ganska röd och han säger med skärpa att från början var det bestämt att programmet skulle var en timme, nu är det 50 minuter och kortare får det absolut inte bli. Så frågar han om den långa trailer som låg efter nyheterna i dagens sändning och får veta att det var ett påbud om att inte skräpa ned i naturen.

Därefter diskuterar Herlina, Kabul och Suharyanto en lång stund. Ingen översätter förrän Kabul berättar att det handlar om att man vill sända ett extrainsatt program klockan tio över fyra nästa dag. Stefan och Peder ser ut som levande frågetecken och Kabul upprepar: det är möjligt att det

kommer att sändas ett annat program på vår sändningstid imorgon. Herlina lämnar rummet, samtidigt som Suharyantos sekreterare kommer in med ett papper som han räcker till Kabul. De diskuterar vidare. Stefan och Peder sitter tysta och skruvar lite på sig, till slut ber Stefan Kabul berätta vad som händer. Ja, säger Kabul, imorgon ska det sändas ett annat program på vår sändningstid, det är ett diskussionsprogram om självständighet i regionerna.

Kabul tar papperet och går för att ringa, Suharyanto ber att få tillbaka papperet. När Kabul kommer tillbaka säger han att han ringt programchefen och att de ska förhandla om saken imorgon. Peder säger att han hoppas att det blir ett program imorgon och att han tycker att redaktionen är duktiga som klarar av att göra ett så komplicerat program när de är så få. Så bestämmer de att mötet ska vara klockan tio nästa dag och att man ska diskutera programledarens roll. Sen försvinner alla iväg.

Som vanligt är vi på plats klockan tio nästa morgon. Kabul och Tommy är också där, liksom Afrizal, som läser en dagstidning. Något senare kommer Ichal och Herlina. Det visar sig att Ichal egentligen är ledig, för att han jobbade till klockan 20 kvällen innan. Herlina och Afrizal försvinner igen men återkommer en kvart senare och har Eman med sig. Under tiden har också Rini kommit och Diar. De sätter igång att diskutera och efter en lång stund säger Kabul att de undrar hur man gör om det finns tre olika vinklar på ett ämne. Stefan säger att det är producenten som bestämmer men att det inte ska skapa konflikter. Peder inflikar att man kan lösa det genom att föröka se vilken vinkel som är intressantast för lyssnarna eller så kan man ta den som är mest aktuell för dagen.

Stefan undrar om det blir någon sändning och får veta att Herlina har ordnat så att det blir det. Så sätter Peder igång att prata, det ska handla om programledarens roll, därför är det han som håller i undervisningen, för han har många års programledarerfarenhet. Eftersom Ichal kan bra engelska så blir det mest han som är delaktig, för Kabul har gått ut och Tommy översätter ganska lite, dessutom verkar det som om han inte översätter särskilt exakt. Peder pratar om de tre frågor han alltid vill ha var på i en intervju: hur? Vad? Och varför? Han betonar också vikten av ett samspel mellan programledare och producent och att en programledare inte får uttrycka personliga åsikter. Han ger olika exempel och säger sedan plötsligt att de får fundera vidare på detta för att de måste hinna ha redaktionsmöte också. Redaktionen börjar diskutera olika ämnen och kommer fram till att man vill ta upp kvinnans ställning i Indonesien efter Megawatis tillträde. Eftersom Diar ska vara programledare idag, tycker de att det passar bra. Kabul kommer tillbaka och när han får höra ämnet säger han: ett viktigt kriterium är väl nyhetsvärdet, eller hur? Stefan svarar att det är redaktionen som gör nyhetsinslagen, alltså är det de som bestämmer värdet. Redaktionen säger att de kommit fram till att det är det ämne de vill ta upp. Kabul går ut igen strax efter det och man börjar diskutera igen. Efter en stund säger de att kvinnans ställning kan de ta upp en annan dag, att de bestämt sig för att ta upp hur den nye riksåklagaren sköter sitt arbete istället. De diskuterar igenom de andra programpunkterna och Herlina går iväg för att delta i en volleybollturnering.

Så kommer någon på att de glömt bestämma lyssnarfrågan, efter en stunds diskussion kommer de fram till att de ska fråga vad folk anser om den nye riksåklagaren. Vi sitter i soffan och väntar några timmar, som vanligt till det blir dags att gå till studion. Dagens program börjar nästan i tid, nyheterna är bara tre minuter för långa. Diar är alltså programledare för första gången sedan vi kom. Kommunikationen mellan studion och kontrollrummet fungerar fortfarande inte, vilket leder till att hon börjar med att läsa fel på annons, sedan presenterar hon fel intervju person och inslagen är av sällsynt dålig ljudkvalitet denna dag. Herlina sätter sig i studion och skriver frågor som Diar ställer till intervju personen. Hon kommer ut när intervjun är klar och verkar ganska irriterad.

Hon har problem med att ladda bandspelarna och hon talar högljutt med Afrizal hela tiden. Det har inte kommit någon tolk så Peder och Stefan har ingen aning om vad som sägs. När vi går upp för att ha utvärdering säger Stefan till Peder att han håller på att tappa sitt tålamod. Kabul sitter på Suharyantos rum när vi kommer och Peder undrar varför det inte kom någon tolk. Tommy då? undrar Kabul. Peder skakar på huvudet, Kabul går ut men kommer tillbaka igen. Mötet börjar med att Kabul säger att Peder och Stefan tyvärr inte förstod någonting, för att det inte fanns någon tolk. Vi kan utvärdera ändå men det är inte bra när vi inte har tolk, säger Peder. Herlina berättar att man tänkt ha två intervjupersoner men fick nöja sig med en, eftersom det var upptaget hos den andre. Så frågar Peder Diar hur det kom sig att hon sade fel några gånger. Diar och Herlina börjar prata i munnen på varandra, de verkar upprörda. De säger att det fortfarande är fel på kommunikationsledningen mellan studion och kontrollrummet. Peder säger då att det första felet gällde det första inslaget, som var bandat. Då säger Diar helt enkelt att hon hört fel. Peder förslår då att Herlina gör upp ett skriftligt körschema i fortsättningen. Så säger han att det var fel på kommunikationsledningen redan förra gången han var här och undrar vem man säger till om sånt. Herlina säger att de sagt till många gånger men att problemet kan vara att teknikerna inte vet hur den fungerar. Så undrar Stefan varför Herlina hade gjort flera av inslagen och får veta att hon blev tvungen för att fylla programmet, för det saknades folk. Bland annat blev Bana plötsligt kallad till den högste chefen. Diskussionen fortsätter att handla om olika problem och Kabul går iväg en stund. Stefan och Peder sitter tysta och gnider sig i ögonen, det är mycket rökigt i rummet. Kabul kommer tillbaka och säger att han bett en tekniker hjälpa dem med ljudkvalitén. Tommy kommer in och säger att han inte kan vara tolk längre, från och med imorgon blir det Soulist från utlandsprogrammet som tolkar.

Nästa morgon börjar mötet halv elva. Soulist, som är chef för Voice of Indonesia, utlandsprogrammet är där och ska fungera som tolk. Ichal kommer inte dit, för han har jobbat sent kvällen innan och Kabul har åkt iväg för att hålla en kurs på Sumatra. Dagens ämne blir Östtimor, man ska tala om situationen för flyktingarna därifrån och intervjua Xanana som är motståndsrörelsens ledare. Kursledarna föreslår att de ska försöka hitta en person att ha som alternativ, eftersom Xanana kan vara svår att få tag på. Då står det klart att man tänkt ha en av de två vinklarna och att Xanana så att säga är alternativet.

Lyssnarfrågan ska handla om vad som ska hända med flyktingarna från Östtimor. Stefan säger att om de vill göra ett inslag som verkligen är public service, så ska de förklara för lyssnarna vad avtalet mellan IMF och Indonesien innebär för mannen på gatan.

Redaktionen förstår inte vad han menar. Om regeringen fattar ett beslut, så påverkar det alltid medborgarna, säger Stefan. Herlina tror inte att de bryr sig, de vill bara veta vad som händer med priserna. Stefan säger att då får de förklara det. Det här är nog för komplicerat för dem, säger Peder till Stefan, på svenska. Redaktionen diskuterar en stund. Så frågar Bana hur man gör för att förklara det. Stefan säger att de helst bör hitta experter som kan förklara så att folk förstår. Kanske höjs era löner på grund av det här säger Peder. Nej, säger Bana, de kommer bara att betala av statsskulden. Ta reda på vad som händer när ni är av med lånen då, bredda perspektivet, säger Peder. Efter en stunds diskussion säger de att de tycker att det är en bra idé. Stefan säger att om dagens program blir som man tänkt sig, så blir det ett bra program.

När sändningen börjar finns inte Soulist på plats. Peder skickar ett sms och frågar var han är. Han får svar efter en stund att chefen skickat iväg Soulist till ett möte i en annan stad. Eman har gjort ett inslag om Östtimor som låter väldigt bra men det går ju inte att säga något om innehållet.

I enkäten som Ichal gjort är det för ovanlighetens skull med en kvinna. Intervjun han gör verkar också bra, tycker Peder och Stefan, för det LÅTER i alla fall bra! Sändningen går bra, det händer inget oförutsett och tekniskt fungerar allt perfekt. Nu kan vi börja diskutera innehållet om det låter så här bra i fortsättningen, synd bara att vi inte har någon tolk, säger Stefan. Sedan applåderar de båda kursledarna och säger *bagus* vilket är det indonesiska ordet för bra.

När vi samlas på Suharyantos rum är stämningen uppsluppen. Det är Ichal, Rini, Bana och Herlina som är där. Fortfarande ingen tolk, så Ichal får översätta.

Idag lät det bra! säger de båda kursledarna. Ichal säger att Kabul ordnat en bättre tekniker åt dem och Herlina säger att hon tagit lärdom av det som sades igår och jobbat väldigt hårt för att det skulle bli bra. Vi såg att Peder blev besviken igår, så vi gjorde vårt allra bästa idag, säger hon. Så berättar de vad inslagen handlade om och pratar om hur de ska göra

imorgon eftersom hela redaktionen är engagerade i en stor debatt som ska direktsändas på kvällen. De kommer överens om att ha mötet klockan elva istället och försöka göra ett enklare program. Bana ber om ursäkt för att hon varit borta idag igen, chefen hade kallat ännu en gång för att se att allt var klart inför sändningen imorgon kväll. Stefan ler och säger tack för idag. Den lilla gruppen försvinner iväg för att jobba vidare med extraprogrammet.

Nästa dag är det fredag och bönedag, bönen börjar klockan tolv. Halv tolv, när de båda kursledarna börjat ge upp, kommer Soulist, Afrizal, Rini och så Diar, som ska vara programledare. Soulist ursäktar sig med att han hade en lång diskussion med högste chefen. Afrizal, som är andreproducent håller i mötet. Man bestämmer sig för att ta upp ämnet om kvinnans ställning idag. De föreslår tre olika intervjupersoner, den före detta kvinnoministern, en psykolog och en skådespelerska, de tar den första de får tag på. En av direktrapporterna ska, som vanligt vara från parlamentet. Den ska handla om att presidenten får besök av Kuwaits ambassadör. Stefan undrar om det är av intresse för lyssnarna och får veta att många indoneser arbetar i Kuwait. De går igenom de andra inslagen ovanligt snabbt och effektivt, lyssnarfrågan ska handla om vad man kan göra för att förbättra den indonesiska kvinnans ställning i framtiden.

Så reser sig Soulist och säger att det är dags att och be. Afrizal säger att Rini jagar intervjupersoner, sedan försvinner de båda männen. Rini och Diar sitter kvar en stund och diskuterar. När de går säger de på engelska: Hejdå, nu går vi! Peder och Stefan tittar på varandra och utbrister: det var första gången de tilltalade oss överhuvudtaget! En timme senare får de plötsligt audiens hos stationschefen, Soulist kommer och hämtar oss och säger att han ska vara med som tolk.

Vi hälsar på stationschefen, herr Gun som är en man i yngre medelåldern och sätter oss sedan i en soffgrupp på hans kontor. Vi blir serverade varsin illröd Fanta, som smakar mycket sött. Soulist säger att chefen har mycket att göra, så att mötet bara få ta en kvart. Herr Gun säger att han är dåligt insatt i projektet, eftersom han är ny och ber därför att Stefan och Peder ska berätta vad det går ut på.

Han säger också att han uppskattar att deras insats och att RRI behöver all hjälp de kan få i omvandlingen till public

service. Peder och Stefan berättar i korta ordalag om vilka de är och hur projektet är upplagt, de tar också upp de problem som finns med för dåliga resurser. Så frågar de om hans planer för framtiden och får veta att han tänker lägga om inriktningen för hela kanal tre, riktigt hur kan han inte svara på än. Så utbyts några artighetsfraser och en sekreterare följer oss ut. Efter två timmars väntan i soffan blir det dags att gå till studion där programmet ska sändas.

Afrizal, Herlina, Rini och Diar är på plats och både Tommy och Soulist kommer för att tolka. Tyvärr inträffar ett tekniskt fel direkt när sändningen börjar. Det ringer flera kvinnor för att svara på lyssnarfrågan, något som inte inträffat tidigare under veckan. Intervjupersonen är också en kvinna, hon är ordförande i en kvinnorrättsorganisation. Hon säger att hon inte tycker att presidenten visat tecken på att vilja göra nåt särskilt för kvinnorna, det är till exempel bara tio procent kvinnor i parlamentet. De andra inslagen handlar om att Kuwaits ambassadör ska ge pengar till flyktingläger, om omskrivningen av konstitutionen, skogsbränder, kremering och så slutar programmet med en intervju med en dansare, förutom dagens visdomsord förstås, som alltid ligger sist i programmet. Utvärderingen klaras av snabbt för att alla ska kunna arbeta vidare med kvällens program.

Peder och Stefan berömmar dem för att de fick ihop ett program, trots knappa resurser och för att de höll sig lugna, trots att teknikern inte behärskade situationen riktigt. Stefan undrar var enkäten tog vägen men får inget svar, Peder säger att han nog måste be någon översätta. Han tar om det igen och Herlina säger att de behöver bättre teknik men att de är glada att det gick bra trots att de hade kort tid och var få. Var det därför ni glömde enkäten? frågar Peder. Alla skrattar. Ni ska nog försöka prioritera den i fortsättningen, den är viktig, säger hen. De nickar. Så pratar de lite om kvällens direktsändning. Peder och Stefan har lovat att komma dit och lyssna en stund, jag ska fira min 40-årsdag, så jag kan inte. Ichal ber att de ska ha på sig batikskjortor, de skrattar och önskar alla lycka till.

När vi möts igen på måndagen är Soulist tolk. Redaktionen kommer tillsammans klockan fem i halv elva. De börjar med

att prata om fredagskvällens sändning, allt gick bra och väldigt många ringde för att diskutera ämnet som jag tror var religion, det framgick aldrig riktigt. Det har hänt en allvarlig tågolycka på Java under helgen, med minst 40 döda och många skadade. Stefan säger till Peder att de måste ta upp på utvärderingen att det inte är nödvändigt att ha en rapport från parlamentet varje dag, han nickar. Så diskuterar de vinkeln på rapporteringen om tågolyckan.

Det blir en lång diskussion utan översättning, till slut frågar Peder Soulist vad de säger. Det visar sig att de diskuterar lyssnarfrågan, ämnet är komplicerat och det finns många saker att ta upp. Efter ytterligare en lång stunds diskussion ber Stefan Soulist be Herlina att stoppa diskussionen. Han gör inte detta. Efter en stund säger han att man kommit fram till att frågan ska vara: hur undviker man olyckor i framtiden? Intervjupersonen ska vara någon från transportdepartementet, inte någon från tågbolaget, eftersom man inte vill ge dem skulden. Peder invänder då att de ändå har ett visst ansvar och att det nog är de som kan svara bäst på hur man undviker olyckor i framtiden.

Soulist har gått ut och när de diskuterar vem man ska göra porträtt på, vilket man också gör varje dag, nämns ordet *masinis*. De båda kursledarna gissar att det betyder lokförare och Ichal bekräftar att så är det.

Stefan ser tveksam ut och frågar Peder på svenska om det verkligen kan vara lämpligt. Han skrattar och säger att det är det ju inte men att det är omöjligt att förklara utan tolk. Vad ska ni fråga lokföraren? frågar Peder Herlina. På tågstationen, svarar hon och det tar en lång stund att med Ichals hjälp översätta frågan så att alla förstår den. Då framkommer det att det ska handla om lokförarnas arbetsvillkor. Peder och Stefan försöker så gott det går förklara att det är lite känsligt, särskilt om de gör intervjun per telefon. När de diskuterat igenom innehållet går Peder och Stefan över till att berätta hur man gör när man avbryter en intervju person utan att var oartig. Detta är nåt som redaktionen tagit upp, för att det vållar stora problem. Särskilt politiker är vana vid att kunna tala oavbrutet så länge de vill och om vad de vill.

Soulist försvinner och det blir dags för lunch. Peder och Stefan frågar Ichal varför det alltid är han som gör enkäten. De tycker att det vore lämpligare att någon annan gör det så att han kan koncentrera sig på att förbereda programmet. Han skruvar lite på sig och säger motvilligt att ingen annan vill göra

den. De tycker det är obehagligt att gå på folk, många vill inte bli intervjuade, de vågar helt enkelt inte. Eftersom jag tycker att den är viktig och är den ende som vågar, så får jag göra det! Stefan säger då att de måste ge sig ut bland folk och visa att de är till för dem, att de vill prata med dem. Ichal svarar att de är vana vid att sitta på redaktionen och ringa till viktiga personer, att de inte är vana vid att ge sig ut bland folk. Ni är också väldigt vana vid att intervjua parlamentsledamöter och de är långt ifrån folket, säger Stefan med ovanligt mycket tryck bakom orden. Då fnissar Ichal lite generat. Ni har öppnat mina ögon, säger han och försvinner.

Efter lunchen går vi till det lilla unkna kyffe, på fjärde våningen i gamla byggnaden, där det har visat sig att redaktionen håller till. Här finns två datorer som SIDA skänkt projektet och därför har man noga täckt för fönstren ut mot korridoren, för att minska risken för stöld. Afrizal kommer in, breder ut sin bönematta i ett hörn och börjar be. Eman skriver sin text, någon annan sitter och småpratar, Peder försöker installera ett redigeringsprogram i den ena datorn. Ichal kommer in och säger att de verkligen behöver en telefon. Stefan säger att de ska träffa högste chefen herr Beni, nästa dag och att de ska ta upp teknikproblemen också då.

De har redan framfört det till honom en gång och till Kabul många gånger men ännu har inget hänt. Bana kommer in och hjälper Eman med texten, Peder lyckas till slut installera programmet och efter ytterligare en stunds väntan är det dags att gå till studion. Programmet börjar med en direktrapport från staden Cirebon, där tågolyckan inträffat. Och det visar sig att orsaken verkar vara att lokföraren somnat. Sedan följer ytterligare en intervju med någon som sett olyckan och en direktrapport till om olyckan påverkat den övriga tågtrafiken. Så kommer enkäten och två av de intervjuade är kvinnor. Det går inte att ha något telefonväkteri på grund av tekniska problem. Efter en stund upptäcker de felet beror på att någon dragit ut en sladd. Intervjun är med en forskare som talar om hur olyckor kan undvikas i framtiden. Sedan följer en rapport om uppgörelsen med IMF och så en rapport från parlamentet och sedan några rapporter till som det är oklart vad de handlar om, eftersom ingen översätter. Trots de tekniska svårigheterna verkar alla nöjda med själva programmet och det är glad stämning när vi samlas för utvärdering. Kursledarna säger att de tyckte att programmet kändes bra. Peder säger sedan helt frankt: en sak som jag tycker är en

kvarleva från den radio ni gjorde förut är att ni har en direktrapport från parlamentet varje dag. Det kan bli lite förutsägbart för lyssnarna och dessutom tolkas som om ni fortfarande är regeringens språkrör. Jag säger inte att dagens rapport inte var berättigad, jag säger bara, ha inte med dem varje dag!

Stefan tillägger att det är just det faktum att de rapporterar från parlamentet varje dag, som är själva haken.

Herlina svarar att just nu följer de den nya regeringen i dess arbete. Ni måste alltid fråga er om det ni tar upp är tillräckligt intressant för lyssnarna, det är själva poängen med ert jobb.

Herlina vill då veta hur man vet om det är intressant för lyssnarna och Peder svarar att hon kan börja med att till exempel fråga sig om det är intressant för hennes grannar, är det så, då är det nog intressant för fler människor. Så börjar folk bryta upp och mötet avslutas.

Nästa dag är inte alla på plats, så att mötet kan starta, förrän klockan är tjugo minuter i elva. Den ende som är i tid är lchal. Soulist och Bana kommer efter en stund och slutligen kommer Tommy, Rini och en ung tjej som heter Santi. Hon har varit på Bali och rapporterat hela förra veckan och är därför med i redaktionen först nu men tillhör dem som varit med sen projektets början.

Det visar sig att Herlina inte ska komma förrän senare, så Santi får hålla i redaktionsmötet. Först vill gruppen veta om cheferna på Sveriges Radio har en funktionell eller strukturell ställning. Funktionell, svarar Peder och ritar upp SR: s organisation på tavlan. Den lilla gruppen ser alltmer förvånad upp allteftersom det går upp för dem att den högste chefen inte har all makt inom SR. Jag tror vi måste ha en specialkurs för våra chefer här! utbrister lchal. Tommy, som ju är någon slags chef, lämnar då rummet.

Så börjar de diskutera innehållet i dagens program. Ett förslag ämne är polisens arbete och de har en oändligt lång (känns det som) diskussion om vinkeln. Sedan bestämmer de sig för att i stället ta upp presidentens förstående resa till Aceh.

Peder föreslår då att de ska intervjua någon från befrielseörelsen eller från det lokala parlamentet där. De verkar först en aning ställda men efter en stunds diskussion instämmer de i förslaget. Så går de igenom resten av programpunkterna och när den sedvanliga direktrapporten

från parlamentet kommer upp, ropar de båda kursledarna i kör: inte idag igen! Alla skrattar. Stefan föreslår att de ska göra om den stora idrottstävlingen, Sydostasienmästerskapen (SEA- games), som inleds nästa dag. Alla håller med. Så delas arbetsuppgifterna upp och pappplådslunchen klaras av, innan alla försvinner igen. De båda kursledarna har bestämt sig för att utnyttja väntetiden idag till att påbörja den kursrapport som de måste lämna till Jan Petersson. De hinner inte riktigt börja, för Soulist kommer och säger att några av hans medarbetare från *Voice of Indonesia* sitter och väntar på dem i kurslokalen. Peder och Stefan ser lite förvånade ut men låtsas inte om det utan improviserar snabbt ihop ännu en liten presentation av SR. Just denna dag är nyheterna plötsligt tre minuter för korta, så programmet börjar lite för tidigt.

Sändningen är den mest kaotiska sedan kursen började. Tekniken fungerar inte, ingen bryr sig om att informera programledaren om vad som händer, redaktionsmedlemmarna som är i kontrollrummet talar extra högt och Tommy som ska tolka översätter nästan ingenting. När vi går till utvärderingen är både Peder och Stefan mycket bistra. Peder inleder med att fråga om redaktionen tycker det är kul att göra det här programmet. Ichal svarar att det gör de ju egentligen men att de har så många problem att de till slut lessnar. Stefan frågar vad de tror att man skulle kunna göra åt saken. Tommy säger att det kanske blir bättre när kursledarna träffat högste chefen.

Herlina, producenten, vill veta vad de tyckte om programmet. Peder säger att de inte kan tala om innehållet eftersom de inte hade någon tolk men att de tyckte att sändningen var väldigt ofokuserad, att de bara försökte lösa problem. Han föreslår att producenten åtminstone ska gå igenom programmet med teknikern innan sändning, så att han vet vad som ska hända. Alla sitter tysta och ser nedslagna ut. Stefan säger att de gör sändningarna för komplicerade. Att det skulle underlätta om inte så mycket gjordes via telefon i direktsändning. Var befann sig till exempel Eman när han ringde in rapporten om SEA-games? Alla fnissar och tittar ned. Det betyder att han satt någonstans i huset och ringde in rapporten, istället för att komma till studion och läsa in den i sändning, något som kursledarna föreslagit varje dag eftersom det skulle förbättra ljudkvaliteten och förenkla arbetet. Avslutningsvis talar de en stund om att lägga musik i bakgrunden på reportage, om att det kan vara knepigt och att det bästa är om man kan använda atmosfärljud istället. Klockan sex är mötet över och alla går iväg.

Klockan tio på onsdagsförmiddagen sitter Peder och Stefan, tillsammans med Soulist och väntar på att redaktionen ska komma. Aden, en av killarna som bara kan vara med ibland, kommer punktligt. En halvtimme senare kommer de andra och berättar att Herlina inte kan vara med, för att hon spelar volleyboll. Afrizal håller i mötet, de börja spåna idéer. Aden är drivande i diskussionen och tempot är helt annat än det brukar. Stämningen är glad och uppsluppen, ingenting av nedstämdheten ifrån igår verkar finnas kvar.

Soulist försvinner, för han ska ordna med en förestående resa till Laos. Ichal översätter ibland men han måste förstås koncentrera sig på att delta i diskussionen. Efter att ha diskuterat mycket, mycket länge kommer de fram till att de ska ta upp korruptionen i landet med vinkeln: hur stoppar man korruptionen? Så diskuterar de vidare för att bestämma vad de övriga inslagen ska handla om. Till slut ber Stefan Soulist, som har kommit tillbaka, säga att det är dags att avsluta mötet. Stefan säger: nu tog det här mötet över en timme men ni hade bra diskussioner. Om ni börjar klockan tio som vi bestämt, så har ni lite mera tid och kan göra ett ännu bättre program. Soulist vill inte översätta, så han ber Ichal, som fnissar generat hela tiden medan säger vad Stefan sagt. Alla tittar i golvet och skruvar lite på sig. Under väntetiden tar Peder och Stefan en promenad, för de har tröttnat på att bara sitta och hänga i soffan på nyhetsredaktionen. Bana, Herlina, Afrizal och Ichal är i studion när vi kommer dit klockan fyra. Det har inte kommit någon för att tolka när sändningen börjar. Det första inslaget är en direktrapport via en väldigt dålig telefonlinje från Aceh. Bana går in i studion och läser sin rapport direkt. Under tiden kommer Tommy. Telefonväkteriet handlar om korruptionsbekämpningen och man varvar på ett smidigt sätt telefonsamtalen med den förinspelade enkäten, så att tekniska missar inte märks hos lyssnarna. Däremot blir det problem lite senare, när Herlina inte får tag på intervjupersonen och alla skriker *belum!* (inte än!) när Ichal redan är halvvägs genom påannonsern. En viss förvirring råder i kontrollrummet och Soulist dyker upp när en halvtimme återstår av programmet. Till slut får man tag i intervjupersonen, han är med i en den ickestatliga organisationen ”*Corruption watch*”. Tyvärr bryts samtalet efter en kort stund men de lyckas få kontakt med honom igen.

Peder frågar Soulist vad han säger och får reda på att han inte anser att det går att lagstifta bort korruptionen, att det kommer att ta tid att bli av med den eftersom den är så djupt rotad hos indonesiska politiker och tjänstemän. Förbindelsen är väldigt dålig och Herlina skriker i internkommunikationen (som tydligen fungerar!) att Ichal ska avsluta intervjun. Resten av programmet flyter på och Stefan säger till Peder att förutom fadäsen med telefonen, så blev det en bra sändning.

När vi kommer till sjunde våningen visar det sig att vi inte längre kan vara på Suharyantos rum, så vi sätter oss i Tommys, som är mycket mindre. Det dröjer en stund innan alla till slut är samlade.

Kursledarna ger positiv återkoppling och säger att de tyckte att det var en klar förbättring från gårdagen, att de var lugna och flexibla och mycket bättre förberedda. Stefan påpekar också att det verkar vara stor geografisk spridning på lyssnarna, eftersom det ringde folk från hela landet för att svara på lyssnarfrågan. Ingen har några frågor, alla ser trötta ut. Om någon timme ska alla mötas igen för en lite för tidig avslutningsmiddag. Det är nämligen Peders sista dag, han åker vidare till Vietnam imorgon för att hålla kurs där.

Dagen därpå är Stefan alltså ensam kvar som kursledare men Kabul är tillbaka från Sumatra. Mötet börjar halv elva, Ichal, Herlina, Bana och Rini är där. De vill ta upp hur man ska lösa problemet med den ökade kriminaliteten. Stefan föreslår att de ska försöka snäva in vinkeln lite. Efter en stunds diskussion har de ändrat det till: hur arbetar polisen för att minska kriminaliteten? Frågan är väl snarare varför de inte lyckas, säger Stefan. Diskussionen fortsätter ett tag. Stefan försöker förklara att de måste presentera ämnet för lyssnarna på ett sådant sätt att polisen inte kan komma undan och säga att allt går bra. Redaktionsmedlemmarna ser lite rådvilla ut. Stefan förtydligar genom att säga att de måste förstå att de vet mer om det här än vad lyssnarna gör. Att de måste försöka presentera fakta genom att intervjua olika personer med olika ingång till ämnet. Herlina skriver på tavlan, först en direktrapport om polisens arbete, sedan en intervju med polisens talesman och en kriminolog som kan diskutera frågan. Det vore bra! säger Stefan. Så diskuterar övriga

programpunkter och efter ovanligt kort stund är hela innehållet bestämt. Just när allt är klart kommer i Diar in rummet, det är hon som ska vara programledare idag. Sedan ägnar de en halvtimme åt att prata om hur man gör reportage, om upplägg, hur man använder ljud och så vidare. När lunchen kommer tar alla sina lådor och försvinner. Santi, Afrizal, Bana, Rini, Ichal och Diar är på plats klockan fyra. Strax efter att sändningen börjat dyker producenten Herlina upp och Kabul, likaså. Det är nåt fel på telefonen men de löser det genom att kasta om körordningen. Det ringer många som vill svara på lyssnarfrågan om vad de tycker om polisens arbete. Tyvärr tappas ju många samtal bort, eftersom det bara finns en telefon. Även i detta ämne är en av dem som ringer kvinna, hon talar väldigt tyst, efter en stund säger Kabul till teknikern, som då höjer ljudet. Någon form av trubbel uppstår när dagens intervjuperson ska vara med. Det visar sig att han är på väg till sjukhuset med sin fru som ska föda. Det är då tjugo minuter kvar av sändningstiden och redaktionsmedlemmarna börjar försöka hitta en annan kriminolog. Till slut får de i alla fall tag på en intervjuperson som säger att polisens arbete måste bli bättre. Under tiden som Diar gör intervjun är det ett väldigt liv i kontrollrummet, alla pratar i munnen på varandra och ingen verkar ha någon koll på vad Diar gör.

Programmet avslutas med en direktrapport från parlamentet om nya regler som ska gälla inför nästa val. Efter ovanligt kort stund är hela redaktionen samlad, nu i det lilla kyffet på fjärde våningen. Stefan säger att han tyckte det lät bra och ber Kabul utvärdera innehållet, eftersom han förstod vad som sades.

Kabul säger då att han tycker att intervjun var bra men att han kunde ana Diars åsikter ibland i frågorna, att hon bör försöka vara mer neutral. Stefan instämmer att frågorna inte får vara färgade men säger att de gärna får innehålla fakta. Han säger också att han vill ge ett tips som gör det lättare att arbeta i studion. Det går ut på att kommunikationen ska ske mellan producenten, teknikern och programledaren och att alla andra bör vara så tysta som möjligt. Både Ichal och Diar är jättebra programledare men omständigheterna är för svåra, säger han. Herlina berättar att hon blev nervös idag, eftersom Kabul var i kontrollrummet hela tiden. Alla skrattar men jag måste säga att jag förstår henne. Det är inte lätt att ha en av de allra högsta cheferna inpå sig under en hel timmes direktsändning, hur trevlig han än är! Stefan säger sedan att han tycker att Herlina kan delegera olika uppgifter till de andra, som ändå är

där, så att hon kan koncentrera sig på innehållet i sändningen. Mötet avslutas och redaktionen börjar fnissa och flamsa. Jag har lagt märke till att stämningen i gruppen blivit mer avslappnad och uppsluppen under de senaste dagarna. Stefan, däremot ser rejält trött ut när vi går för dagen.

Nästa dag är fredag och sista dagen i den här kursomgången. När jag och Stefan sitter och väntar på att klockan ska bli tio, kommer Kabul plötsligt och säger att den högste chefen herr Beni, tar emot nu. Kabul följer med som tolk, vi visas in i ett flott kontor, med en inredning som säkert kostat mer än vad det skulle kosta att koppla in ett par telefoner till på redaktionerna. Herr Beni är en karismatisk man i 60-årsåldern. Stefan har träffat honom förut, så tonen är familjär och avslappnad. Han frågar Stefan vad han har att säga om projektets framsteg. Stefan svarar att han tycker att gruppen gör framsteg men att ibland går det ändå inte så bra. Han säger att han tror att det beror på stress, att de ha svårt att koncentrera sig för att de har för mycket att göra.

Det är upp till er att ändra på det, säger han och spanner ögonen i herr Beni. Det verkar inte som om Kabul översätter det sista. Herr Beni nickar. Om ni lät fem, sex personer jobba heltid med programmet, så vore det väldigt bra, säger Stefan. Programchefen säger att han ska försöka övertala herr Gun till detta. Sen säger han att det kommer att ta tid att övergå till public service, att det tar minst fem år till och påpekar att i Sverige har vi haft 75 år på oss. Stefan håller med om detta och så diskuterar de ett litet tag till, om vikten av en fungerande nyhetsredaktion, att det är navet i en public service- institution. Så säger herr Beni att de ska bjuda in alla landets stationschefer till en diskussion om public service och sen tackar han Stefan för den insats som han och de andra från SR gör. De utbyter några artighetsfraser sedan rusar vi till kurslokalen, klockan är halvelva. Aden har varit där sedan klockan tio och Stefan ursäktar sig med att han helt plötsligt blev kallad till den högste chefen. Mötet går snabbt, för ämnet är givet. Statsbudgeten ska presenteras under dagen och det tänker redaktionen ta upp. Alla är på gott humör och smågnabbas med varandra. Ichal är lite orolig för hur han ska hinna förbereda sig inför detta ganska tunga ämne och Stefan ger honom olika tips. Han betonar också att intervjupersonen inte får ha något politiskt egenintresse av att kritisera budgeten, att det måste vara balanserat. När sändningen

börjar har Herlina inte kommit. Ichal sitter i studion och försöker prata på. Ingenting verkar förberett, bandspelarna är inte laddade. Det ringer länge, till slut svarar Kabul. Det kommer några direktrapporter och ekonomireportern går in i studion och gör sitt inslag. Han håller på väldigt länge, till slut går Afrizal in i studion och säger åt honom att avrunda. Han fortsätter ändå ytterligare en ganska lång stund. Kabul översätter sparsamt, inslaget handlar om budgetbalansen. Läget i kontrollrummet verkar ganska förvirrat. Ichal får prata på medan Afrizal försöker få tag på nästa intervjuperson, inslagen har väldigt märkligt ljud, Kabul håller på att somna i ett hörn och till slut kommer Ichal ut ur studion för att fråga vad han ska göra härnäst. Nästa inslag kommer sedan blir det tyst i tio sekunder för att Ichal inte vet vad han ska göra men han finner sig strax och börjar prata på igen. De får inte tag på vare sig reporterna eller intervjupersonerna, allt är kaos. Stefan ser väldigt trött ut när han vänder sig till mig och säger: vi har pratat i två veckor om hur viktigt det är att planera och förbereda, det märks ingenting av det nu.

En av killarna i kontrollrummet säger att mannen som har hand om växeln har gått hem, det är därför inget fungerar. Vi går ner till det lilla redaktionsrummet för att ha den sista utvärderingen. Vad hände? frågar Stefan. Santi berättar att Herlina plötsligt var försvunnen, så Afrizal fick hoppa in som producent och hon själv fick försöka få tag på intervju – personerna, samtidigt som hon gjorde klart sitt reportage. Stefan säger att han tror de vet att dagens program inte var så bra. Igår visste ni hur man gör, idag hade ni glömt det, säger han. Just då kommer Herlina in i rummet. Stefan fortsätter med att säga att Ichal hade jättejobbigt, ingen brydde sig om honom. Afrizal fnissar och säger att han hade fullt upp med telefonerna. Kabuls mobil ringer, alla börjar prata i munnen på varandra. Stefan säger att han tror att det räcker nu och ber dem komma ihåg hur man gör igen på måndag. Så säger han att eftersom det var hans sista dag, ska han glömma dagens program och minnas de andra. Alla tar farväl av Stefan, han ser ut att kunna falla ihop av trötthet när som helst. Ingen förklarar varför Herlina plötsligt var försvunnen.

Dagen efter intervjuar jag Stefan på hans rum på det flotta hotellet Sari Pan Pacific. Han håller på att packa ihop sina saker och ska åka hem till Sverige samma kväll. Han är trött

och full av motstridiga känslor. Å ena sidan har det varit givande och utvecklande för honom personligen och han känner att han på något sätt har nått fram med public service tankarna till kursdeltagarna. Å andra sidan har det varit mycket motigt, med den dåligt fungerande tolkningen och den bristande disciplinen på redaktionen. Ibland har det gått jättebra och ibland har det varit en katastrof. Att sista dagens sändning var den sämsta på hela tiden, är förstås inte så upplyftande, även om han vet alla anledningar till det. Han känner att han varit dåligt förberedd både mentalt och praktiskt. Att det hade varit bra med ett skrivet material om public service på Bahasa Indonesia att luta sig mot och att han behövt en person som Peder med erfarenhet av sånt här från början så att han kunnat ägna sig mer åt att förmedla sina speciella kunskaper. Det var också så att kursdeltagarna var totalt ovetande om vad de skulle göra när kursen började. De hade helt enkelt blivit beordrade av sina chefer att delta.

Överhuvudtaget tycker han att deras vana vid att få order uppifrån och ovana vid att arbeta självständigt är ett av de största problemen. Han önskar att någon varit mer delaktig i förberedelserna inför projektet, så att alla varit medvetna om kursens syfte och innehåll och så att det varit klart att alla parter höll det som avtalats. Nu blev det så att tolkningen, som var RRI:s ansvar inte motsvarade förväntningarna. Egentligen tycker han att det var bra med Kabul och Soulist, för de vet mycket om public service men de är ovana tolkar och har för ont om tid. Han känner att det gått många nyanser förlorade i kommunikationen, eftersom tolkningen inte höll måttet. Ett annat problem är, enligt honom att förutsättningarna ändrats under projektets gång. På de andra ställena, i Pekanbaru och Banjarmasin, är det som man kommit överens om från början. En timmes nyheter och aktualiteter som sänds lokalt. I Jakarta organiserade man om under tiden och därför blev det plötsligt så att programmet skulle sändas nationellt, vilket gör det mera prestigefyllt och svårare att hantera ämnesmässigt. Dessutom vägrade nyhetsredaktionen släppa ifrån sig sin sändning så att programtiden bara blev 50 minuter. Han tycker att han känt sig säkrare den här gången. För att han var trygg med gruppen och kunde luta sig lite mot Peders långa erfarenhet och för att han vant sig vid att vara två meter och blond bland människor som är en och sextio och mörka. Han önskar att han haft en något bättre förberedelse när han kom första gången, eftersom han aldrig rest på det här viset förut och

aldrig hållit i såna här kurser. Han försökte förbereda sig genom att prata med folk som varit i Indonesien och genom att läsa. Det tycker han att han haft mycket nytta av. Han har exempelvis behärskat sig i situationer där han skulle ha gått i taket om det varit hemma. Han tycker att också att gruppen utvecklas sedan första gången, att de blivit säkrare och mer sammansvetsade men också att de blivit mer splittrade och fått sämre organisation på grund av att de fått flera andra arbetsuppgifter också. Han tycker att han nåt fram med det han ser som grunden i public service, att göra radio för allmänheten och inte vara megafon åt makten. Han ser det i deras val av ämnen och vinklar och säger att förra gången lade han sig i mycket mer, att nu räckte det att han kompletterade med vissa synpunkter. Ett exempel på att det nåt fram tycker han att torsdagens program var.

Där tog man upp polisens arbete och förklarade sammanhangen på ett sätt som var begripligt för lyssnarna. När det blev mindre bra berodde det, tycker han på att de fick för mycket att kämpa mot och då föll tillbaka till sitt gamla beteende. Han tycker att samma fenomen finns i Sverige när tiden och resurserna tryter. Då går man genvägar och gör intervjuer med experter och politiker som man vet är vana och ger bra svar istället för att få synpunkter från folk som är direkt berörda. Skillnaden är att man oftast är medveten om detta i Sverige och bara gör det i nödfall. Men visst, säger han, även i Sverige finns det journalister som helst bara rör sig i maktsfären. Han tycker att man borde föra en mera levande diskussion om hur man gör nyheter och aktualiteter på ett sätt som är lättillgängligt för lyssnarna hemma också. Skillnaden är att i Indonesien finns det ingen tradition alls av att ge sig ut bland folk och göra reportage, att det sitter i ryggmärken på RRI-medarbetarna att de ska vända sig till makthavarna. De har förstått principen men det är långt kvar tills det når ut till lyssnarna. Han tycker att det behövs tätare besök eller helst någon som stannar under en längre tid, för att det skulle fungera riktigt bra. Regeringen måste också fatta ett beslut om att införa public service på allvar och befästa det med en lag. Inom RRI finns viljan och motivationen på många ställen men resurserna saknas och det gamla sättet är ännu förhärskande. Han har valt att vara ganska tillbakadragen som kursledare. Dels för att han och Jan Petersson kom fram till att det nog skulle fungera bäst och dels för att det är hans ledarstil hemma i det dagliga arbetet på Ekot. Hans filosofi är att det inte är någon mening med att han styr och ställer utan

att det är bättre att folk får prova ut sina sätt och se vad som fungerar och vad som inte gör det. Han tror att det är mer hållbart i längden, även om det är mer tålamodsprövande också. Jag frågar hur han tycker att det känns att vara med under sändning och se på när saker går helt åt skogen. Han skrattar lite och säger att det brukar gå bra men just igår kändes det helt för jävligt. Jag sa faktiskt till slut till dem att de måste ladda bandspelarna, säger han. Det har varit en personlig utmaning att kasta sig på djupt vatten såhär och jag har lärt mig mycket av deras sätt att förhålla sig till tiden och plikterna, jag är mycket coolare i stressituationer numera säger han.

På måndagen är jag tillbaka på RRI, ensam. Det är ett stort seminarium om public service som Kabul tagit initiativ till. Det hela har formen av en direktsändning och försiggår i en jättelik studio med auditorium. Jag får lite tolkhjälp, dels av Kabul och Soulist och dels av herr Benis sekreterare. Tyvärr visste inte Peder och Stefan om att det skulle bli ett seminarium, annars hade detta varit ett bra tillfälle att presentera projektet för en större publik. Det är ett hundratal personer i salen, politiker, RRI- och TVRI- medarbetare, alla är strikt klädda och ungefär en fjärdedel är kvinnor. Av dem som uttalar sig är alla män och samtliga är väldigt långrandiga. Herr Beni inleder med att hålla ett tal om vikten av public service i ett demokratiskt samhälle. Sedan talar den ny tillträdde informationsministern Syamsul Muarif. Också han säger sig vara positiv till public service och att han tycker att det bör läggas resurser på att förbättra den tekniska infrastrukturen inom RRI och TVRI. Han säger att det är viktigt att skapa ett nytt medieklimat, som inte enbart bidrar till att ge medborgarna saklig och högkvalitativ information utan som också stimulerar deras kreativitet och därmed deras självkänsla. På en rak fråga från Kabul svarar han att han inte kommer att försöka lägga sig i RRI:s och TVRI:s verksamhet, att han tycker att det är viktigt att folk förstår att det finns olika perspektiv på saker och ting. Sedan kommer en man från Universitetet i Jakarta och presenterar principerna för public service. Enligt honom är de: oberoende och självständighet, social solidaritet, inflytande från allmänheten samt objektiv information av hög kvalitet. Han betonar också vikten av att verksamheten bedrivs horisontellt och inte uppifrån och ned. Efter en paus där det i vanlig ordning konsumeras mycket kakor, är det

dags för paneldebatt. Alla deltagare har en i grunden positiv inställning till public service. Det gäller också de åhörare som ställer frågor och uttalar sig. Alla uttrycker behovet av en lag som styr etermedierna och stämningen är ibland upprörd över att en sådan ännu inte trätt i kraft. Det diskuteras också olika former för finansiering och det är på den punkten åsikterna går isär. En del vill ha licenser, andra tycker att staten ska finansiera medan ytterligare andra anser att det borde finansieras med begränsade former av reklam. Framåt eftermiddagen går luften ur tillställningen och allt fler droppar av. Mitt intryck är att det finns en opinion för public service och att folk börjar bli otåliga över att politikerna inte kan samla sig till att stifta en lag.

De följande dagarna återkommer jag till RRI för att göra intervjuer med några av dem som deltar i projektet. Jag träffar dem i deras lilla rum utan fönster på fjärde våningen. Några kan engelska och dem i talar jag med på tu man hand, i de andra fallen får jag be en av redaktionsmedlemmarna om hjälp att tolka. Den första jag bestämt möte med kommer när jag väntat i över en timme och precis tänkt ge upp. Av det lär jag mig att de håller sitt ord, det är bara det att de har svårt att få tiden att räcka till. Detta gäller också själva intervjuerna, alla vill gärna prata men de hinner inte med det de ska om vi håller på för länge. De har jobbat på RRI i mellan tre och sexton år. Flera har journalistutbildning och alla har akademisk examen av något slag. Någon har fått sitt jobb via kontakter, andra har genom att ansöka och göra tester. Alla har börjat på kursen för att deras chef sagt åt dem, en del fick lite information om vad det skulle gå ut på, andra ingen alls. En person säger sig ha velat veta mer om kursinnehållet, för att ha kunnat vara bättre påläst och förberedd. Samtliga säger att det finns för lite kunskap, både om public service och om det här projektet bland cheferna och på de andra redaktionerna. Det har uppstått misstänksamhet och negativitet eftersom projektet var för dåligt förankrat. De tycker ändå att deras kollegor ändrat inställning lite sedan de hört programmet och fått veta mera. Alla säger att kunskapen om public service måste spridas till de övriga anställda och det så fort som möjligt. En person föreslår att de som deltar i projektet skulle kunna hjälpa till att föra kunskapen vidare. Samtliga uttrycker att det viktigaste är att cheferna lär sig det först, en person tycker att SR borde ha en kurs särskilt för dem. De tycker att public service- principerna varit lätta att ta till sig, när de väl fick smälta dem men poängterar att de måste anpassas till deras verklighet. De viktigaste principerna som de ser det är att de ska vara till för allmänheten och ge dem balanserade

program. De måste vara självständiga och opartiska och inte vända sig till någon särskild grupp. Detta säger alla, en person vill gärna göra program speciellt för den yngre generationen, en person vill förklara komplicerade skeenden så att folk förstår. En annan säger att public service- radion måste göra sånt som de kommersiella stationerna inte gör, vända sig till alla människor i hela landet, låta alla få göra sina röster hörda och föra folket närmare varandra.

Alla tycker att de har en viktig uppgift att fylla i demokratiseringsprocessen och att public service är sättet att göra det på. De har lärt sig helt nya saker genom kursen och jobbar på ett helt annat sätt nu än vad de varit vana vid. Förutom att ha fått nya ämnesval, vinklingar och målgrupper har de också förstått vikten av att planera, att ha redaktionsmöten och lärt sig att arbeta i grupp. Detta är någonting helt nytt för dem, att man gör ett program tillsammans där alla är delaktiga och inte bara tar order från chefen. Vi behöver tid, säger en person, i början hade vi jättelånga diskussioner för att alla skulle bli överens, nu har vi lärt oss att ta genvägar till beslut. En säger sig bli förvånad och överraskad av de svar som människor på gatan ger. Personen i fråga har upptäckt glädjen i att inte på förhand veta vad den intervjuade ska säga och längtar efter att få komma ut bland folk mycket mer. Alla jag intervjuade säger att de har för många arbetsuppgifter, att de inte kan koncentrera sig på "*Genta pro tigo*" så mycket som de skulle vilja. De berättar också om hur mycket tid som går åt till att vänta på att den enda telefonen på nyhetsredaktionen ska bli ledig eller att hitta en bandspelare som fungerar. Vi förstår grundprinciperna för public service nu men dom här vardagliga små problemen hindrar oss hela tiden, säger en person. Någon berättar att eftersom de måste köpa banden själva, så blir ljudkvalitén sämre, för de har inte råd med de bästa banden. Programmet förfogar över en stor nolla i budget och en av dem antyder att de tar emot pengar från olika håll, till och med från vissa intervjupersoner. Därför har vi långt kvar till public service, säger personen och suckar. Alla tycker att tolkningen för det mesta fungerade bra, ibland frågade vi varandra för det var alltid någon som förstod, säger någon. De har bara gott att säga om kursledarna och kursen och tycker att de fått helt en ny syn på sitt arbete. Däremot är alla ytterst kritiska mot cheferna. Dels för att många av dem bevarar den gamla andan och fortfarande har bindningar kvar till makten, dels för att de är långsamma i sitt beslutsfattande

och någon tycker att de blir motarbetade uppifrån. En tror att förklaringen ligger i att cheferna är rädda för att fatta beslut, som en kvarleva från förr, då de kunde få sparken eller bli arresterade om de bestämde något som inte föll makthavarna på läppen. Alla säger att det behövs en ny lag som styr etermedierna, en lag som befäster public service, så att de har något att luta sig mot och kan känna sig trygga i arbetet.

En av dem jag intervjuar säger att man måste föra ut budskapet om public service till folk i parlamentet men också till allmänheten, det behövs en opinion som är för. "De vet att de vill ha opartiska, rättvisa radioprogram men de vet inte att det är public service."

Sista gången jag går till RRI är det för att göra en kort intervju med Kabul. Också han har väldigt mycket att göra men han tar sig tid att prata med mig en liten stund. Han har just skrivit klart ett dokument, som jag får en kopia av. Det är ett tal som en av cheferna ska hålla på en konferens om public service i Kanada. Det är en mycket bra text, där han har vävt samman tankar från BBC med idéer från SR och något han läst i Mc Chesney och annan litteratur om public service, sedan har han kryddat det hela med sina egna poetiska formuleringar. Han är på strålande humör, seminariet avlöpte väl och han är optimistisk inför framtiden. Han tolkar det informationsministern sa på seminariet som en slags garanti för att regeringen inte kommer att blanda sig i RRI:s verksamhet. Han tycker också att han fått bevis för att det finns en stark opinion bland politiker och intellektuella för att RRI och TVRI ska vara public service- institutioner. Han säger att han är nöjd med projektet med SR, att redaktionen för "*Genta pro tigo*" gör framsteg och jobbar hårt. När jag frågar varför det är så svårt för dem att få tekniska resurser och tid att koncentrera sig på programmet, svarar han diplomatiskt att det finns problem både med effektiviteten i organisationen och med ekonomin. Jag ber honom berätta lite om hur det var att arbeta på RRI under Suhartos tid. Då var vi inte journalister, utan regeringens PR- tjänstemän, säger han. Det gick inte att sända några kritiska uttalanden och det var särskilt känsligt att ta upp politiska frågor. Det fanns helt enkelt inget offentligt rum inom medierna på den tiden, säger han. Så berättar han att i slutet av Suharto- perioden började han sända ett diskussionsprogram från parlamentet. Det hette "*The nuance of Democracy*" och han lät olika

parlamentsledamöter föra fram sina åsikter. Jag fick vara försiktig, säger han, om jag lät en säga något var jag tvungen att direkt låta en annan säga motsatsen, så att det blev balanserat.

Jag frågar varför han gjorde ett sånt program och han säger att efter många år som vanlig reporter, då han gjort som alla andra, fick han lust att göra ett försök att föra fram demokratifrågor. Ibland ställde cheferna honom till svars och undrade vad han höll på med. Men jag slank undan och klarade mig, säger han. När vårt möte är slut och jag lämnar byggnaden för sista gången vänder jag mig om och blickar upp mot fasaden.

Då ser jag att banderollen han låtit sätta upp är borta, den som förkunnade att RRI är oberoende, självständigt och opartiskt.

Två dagar innan jag ska åka hem till Sverige igen, tar jag hissen högt upp på hotell Sari Pan Pacific. Peder har mellanlandat här på vägen från Vietnam till Kalimantan där hans ska hålla kurs i den delen av projektet han ansvarar för egentligen. Han säger att han vant sig vid det kringflackande livet och faktiskt trivs bra med att vara så mycket på resande fot. Jag frågar honom om han ser någon skillnad på de olika ställena i hur deltagarna tar till sig public service- begreppet. Han tycker att det har varit lättast att få folk att förstå här i Jakarta, eftersom de ju hela tiden arbetar i förhållande till makten. När man är på andra platser, där de jobbar med lokala sändningar får man försöka föra över det till att ge exempel på hur man gör distriktsbevakningen ur andra perspektiv och så. Då förstår de men de vill gärna tro att public service är något som sänds över hela landet, att det inte går att genomföra på lokal nivå. Det har varit svårast i Banjarmasin, på Kalimantan. I Pekanbaru på Sumatra lärde de sig det efter ett tag. Jag frågar hur det märktes och han berättar om hur de plötsligt började plocka in folk till studion och låta dem svara på lyssnarnas frågor. Folk som till exempel var anklagade för korruption. De upptäckte att när de förklarade att nu är det public service och då ska det vara så här, blev de som ställdes till svars inte arga utan accepterade att det var spelets regler. För, säger han de är hela tiden

oroliga för repressalier och nu kan de använda public service-principerna som ett slags skydd. Enligt honom är det ändå mycket lättare att genomföra kurserna på stationerna ute i landet, där det är en mindre organisation och inte så byråkratiskt som i Jakarta.

Dessutom är det ju helt enkelt mera lättjobbat på ett litet ställe där man har bättre överblick. Så finns inte den väldiga stressen på de andra ställena, utan där kan man lugnt och metodiskt diskutera igenom saker tills alla förstår.

Jag tror också att kursen måste ha ett fastare upplägg, det har vi i Banjarmasin och Pekanbaru, det låter kanske för jävligt, säger han men jag tror att de behöver hårdare styrning. De är helt enkelt vana vid det! Och så tror jag att man måste gå igenom varje programpunkt mera noggrant innan man börjar, fortsätter han, så att alla är överens och menar samma sak. Något som vållar problem är att nivån på rent journalistiska kunskaper skiftade väldigt i gruppen, dels för att de kommer från en tradition av att vara statstjänstemän inte journalister och dels för att alla inte har någon formell utbildning i yrket. Han tycker också att varje kurs behöver ett mål som man gör upp från början och sedan strävar efter att uppnå, annars är det lätt att det bara flyter ut. Idén att introducera public service är jättebra men man måste sätta sig ner och fundera hur man ska göra på varje ställe, för det går inte att ha en lösning för alla, de är så väldigt olika, säger han. Och tillägger att det är extremt viktigt att de som ska åka ut får en ordentlig förberedelseperiod innan, så att de verkligen vet vad det är de hamnar i. Enligt honom borde detta ha skötts bättre från det svenska projektkontorets sida. Men framförallt måste RRI:s ledning ta ansvar för sin del av samarbetet och tillhandahålla ordentliga tolkar, se till att de anställda får tillräckligt med information och inte hålla på och omorganisera sig flera gånger under kursen! När han säger detta drämmer han inte näven i bordet eller så, det rycker bara till i en liten nerv vid tinningen, vilket jag tolkar som ett tecken på ilska hos någon som under flera år tränat sig i behärskningskonst. Ändå är det bra att vi drar de här slutsatserna, säger han, vi får inte glömma att detta är ett pilotprojekt och erfarenheterna vi gör nu kommer vi ha en enorm nytta av om det blir ett fortsatt projekt. Och jag tycker vi måste se det så här: vi har faktiskt åstadkommit att de sänder ett program varje dag i nationell radio och som är nåt slags embryo till public service i alla fall. Sen att de har en massa organisatoriska problem, det är en annan sak, säger han. Jag frågar om ser andra positiva saker som kommit ur projektet och han nämner det faktum att folk faktiskt fått prova hur det är att jobba tillsammans, att de lär känna varandra över redaktionsgränserna och får en helt ny respekt för varandra. Och att de såg att vi struntade i den hierarki som dom har här,

att de fick en känsla av att vara en grupp där alla är lika mycket värda, jag tyckte i alla fall att det verkade vara så, säger han.

Sedan kommer vi in på vad som är lättast att nå fram med av public service principerna och Peder tycker att detta att de ska göra radio för alla lyssnare accepteras på en gång. Det är en av de viktigaste principerna anser han och där för känns det bra att just den är lätt att förmedla. Vi får aldrig göra radio för eliten! utbrister han. Egentligen var det inte så svårt att nå fram med något men en sak var svår att överföra till praktiken och det är opartiskheten, säger han sen. Jag tror att det är en djupt rotad vana efter 30 år som "husbondens röst", det går inte att ändra på några veckor! Tror du på idén frågar, jag sedan, att det går att förmedla public service- tanken till Indonesien? Han svarar att han tror det men att man måste översätta dem till ett indonesiskt perspektiv. Vi måste förbereda oss mer, kunna mera om deras historia, framför allt om deras mediehistoria, säger han. Och så behövs det en lag som reglerar etermediernas verksamhet, så att man vet vad man får göra och inte. Vi kan ju inte heller tro att vi kan komma med den totala öppenheten till världens största muslimska land, vi måste anpassa det till deras värderingar. Men visst går det! säger han. Fast då måste ha tillgång till bra tolkar, lägger han till. Vi har det i Vietnam och det är en otrolig skillnad. Jag frågar vad som driver honom att fortsätta, fast det kan verka lite motigt ibland. Att få prata om att göra radio, för jag älskar radio. Om arbetet med radio togs ifrån mig skulle jag bli en väldigt, väldigt sjuk människa, säger han och skrattar. Och fortsätter han, min åsikt om att public service är jätteviktigt för demokratin, stärks hela tiden, folk har rätt till insyn helt enkelt! Kan vi vara med och så ett litet, litet som långsamt kan växa sig starkt, så är det värt mycket för mig.

Så åker jag hem och återgår till mitt arbete på UR. Min arbetsplats är i radiohuset i Malmö där också *SR media development office* har sin bas. Till slut lyckas jag pricka in en dag då Jan Petersson, som är ledare för hela projektet har tid att ta emot mig. Jan är lärare från början och sadlade om till journalist på 1980-talet. Han har arbetat som reporter på lokalradion och sedan på Ekot och samhällsredaktionen. Han gjorde åtskilliga resor till Vietnam i slutet av 1980-talet och adopterade också barn därifrån. Under sina resor mötte han folk från SIDA och deras diskussioner ledde till att Jan

utarbetade ett förslag till utbildningsverksamhet för lokalradion i Vietnam.

Detta förslag blev till slut verklighet och sedan mitten av 1990-talet har folk från SR arbetat tillsammans med folk från den vietnamesiska radion med att utbilda medarbetare runt om i landet. Successivt har verksamheten utökats och numera är *SR media development office* en mer eller mindre permanent institution där Jan arbetar heltid med att samordna projekten och försöka skapa nya samarbeten. Förutom Jan är också sekreteraren Eva Thorén och Peder Gustavsson direkt anställda av projektet. De övriga medarbetarna är SR-anställda som får tjänstledigt för att resa iväg och som får lön, resor och uppehälle betalt av SIDA under den tiden. Verksamhet pågår alltså i Vietnam och Indonesien och det finns planer på samarbetsprojekt i flera länder, till exempel Laos och Tanzania. Grunden i public service är enligt Jan Petersson att vara ett alternativ till den kommersiella mediesektorn, där lyssnarna och tittarna enbart ses som konsumenter. Public service- tanken bygger på att se lyssnaren/tittaren som medborgare och ge honom information, underhållning, nyheter, kultur och så vidare av hög kvalitet. Han säger att public service- principerna ska vara förankrade på tre nivåer. Den första är mandatet, det vill säga att man på politisk beslutsnivå bestämmer villkoren för hur public service- bolagen ska arbeta och befäster detta i en lag. Den andra nivån är organisationen inom public service - bolaget, där man sätter upp mål för verksamheten och anger riktlinjer för hur man ska arbeta mot dessa mål. Den tredje nivån är medarbetarna som måste utbildas för att kunna arbeta enligt riktlinjerna och som måste ha tekniska resurser för att kunna utföra sitt arbete. Ett förslag för hur man skulle kunna samarbeta med utbildning på alla dessa nivåer finns nu för Tanzania. I Indonesien föll mandatsnivån bort, eftersom det är för politiskt oroligt där och för att man ännu inte kunnat enas om någon lag för etermediernas verksamhet. Istället gjorde man ett försök med organisationen och började hela pilotprojektet med att ha seminarier om public service för cheferna inom RRI. Sedan valde man alltså ut tre ställen Banjarmasin, Jakarta och Pekanbaru där delar av personalen fått genomgå utbildning. Eftersom det var ett pilotprojekt var vi beredda på att misslyckas, säger han. I Pekanbaru och Banjarmasin gick det ändå ganska bra, de största problemen hade man i Jakarta. En svår omständighet är den gamla organisationen som hänger kvar med sin byråkrati och sina

hierarkier, där cheferna oftast inte fått sina poster på grund av kvalifikationer.

Man hade också behövt bättre förberedelser både för SR-medarbetarna som åkte dit och för de RRI-medarbetare som deltog i utbildningen, tycker han. Kanske kunde vi ha gjort upp tydligare kriterier för hur deltagarna skulle rekryteras men risken är ändå stor att det i alla fall skulle dyka upp helt andra personer, säger och skrattar. I Vietnam har man en skriftlig handledning för dem som håller i kursen, där har man också utbildat vietnamesiska kursledare som har hand om verksamheten tillsammans med svenskarna. Och så har tolkningen alltid fungerat utmärkt där, tillägger han. Nu vet vi bristerna i Indonesien: tolkar som inte fungerar, en organisation som inte fungerar och ett kurskoncept som måste förtydligas, utifrån det ska vi försöka gå vidare. Det vi har lyckats med, säger han, är att vi har byggt upp en relation. Han hoppas på att kunna bygga upp en verksamhet som liknar den i Vietnam, med en kombination av lokala och svenska kursledare. Ännu vet han inte om det blir någon fortsättning i Indonesien, det beror på vad man kommer fram till vid utvärderingen och förstås att SIDA vill fortsätta att stödja verksamheten där. Han säger att han hade förväntat sig en högre journalistisk standard bland RRI:s medarbetare och att det var lite olyckligt att Kabul och Soulist, som skulle ha arbetat mera aktivt med projektet fick för mycket annat att göra. Han tycker också att RRI först och främst måste anta en programpolicy, där de uttalar sina mål och sedan måste de göra upp någon slags riktlinjer för hur medarbetarna ska arbeta för att uppnå dessa mål. Förutom det gigantiska arbetet med att göra om organisationen förstås, som de också har kvar! Hans vision är att försöka bygga upp någon slags oberoende medier i projektländerna, så att inte de kommersiella krafterna kan ta över helt och hållet. Jag tror att det har oerhört stor betydelse för den demokratiska utvecklingen i de här länderna säger han.

Den sista intervjun jag gör är en kort variant via e-post med Hınca I P Pandjaitan som är ombudsperson på den ickestatliga organisationen *Internews*. Organisationen sysslar med olika frågor som rör medielagstiftning, de försöker bland annat skapa opinion och utbilda folk kring detta ämne. Jag baserar den del som handlar om etermedielagen i avsnittet om mediasituationen i Indonesien på de svar jag fick av Hınca. Jag har också tittat med jämna mellanrum på *Internews* hemsida för att se om det stiftats någon ny lag för etermedierna, hittills har så inte skett.

Mina referenser. En genomgång av litteraturen

Förutom fältstudien och intervjuerna har jag haft en del litteratur som bas för min studie. Jag har läst två skrifter ur Utrikespolitiska institutets skriftserie, Carl-Johan Gardells *"Ekonomiskt välstånd utan demokrati"* och Martina Johannessons *"Kris i Indonesien"*, Olle Törnquists artikel *"Dynamics of Indonesian democratization"* i Third World Quarterly samt den australiske historikern och språkforskarens M C Rickleffs omfattande genomgång av Indonesiens historia *"A history of modern history in Indonesia since c. 1200"* för att få en bakgrund till den politiska utvecklingen i landet. Boken *"Media, culture and inblandade"* om detta var uttalat och medvetet, så att inte problemen bara känns dem övermäktiga emellanåt.

När det gäller kursens innehåll och de kunskaper deltagarna får är detta inte helt oproblematiskt heller. Självklart är det alltid av godo för människor att bli skickligare och få mer kunskap. Men för personer i en auktoritär struktur som plötsligt får mer kunskaper och insikter än sina chefer kan detta på kort sikt skapa svårigheter. När jag prövar två av de filter mediekritikern Noam Chomsky skriver om tillsammans med Edward S Herman i boken *"Manufacturing consent"* upptäcker jag att det enligt detta synsätt finns dold påverkan från dem som styr. Det filter som handlar om att medierna ofta har ett sybiotiskt förhållande till makten går att applicera över hela linjen, hur mycket läpparna än bekänner sig till principen om opartiskhet, så finns bindningen där tydlig till och med för den som inte förstår innehållet av språkliga skäl. Detta att redaktionen envisades med att ha en direktrapport från parlamentet varje dag trots att kursledarna upprepade ständigt *politics in Indonesia"* av de båda australiska professorerna Krishna Sen och David T Hill har varit en ovärderlig källa när det gäller att få kunskap om medierna i Indonesien och deras historia.

Också den förstudie *"Feasibility Study"* som Jan Petersson på *SR Media Development office* skrivit tillsammans med Mikael Nilsson har varit till stor hjälp, både vad gäller den politiska situationen och mediernas utveckling i Indonesien samt förstås också som bakgrund till själva projektet. När det gäller teorier om utvecklingskommunikation har jag läst *"Communication for development"* av den belgiske professorn Jan Servaes och *"Communication for development in the third world"* av de båda amerikanska professorerna Srinivas R. Melkote och H. Leslie Steeves.

Båda böckerna går igenom de olika paradigmer som existerar inom utvecklingskommunikationsområdet och Vilket inflytande dessa haft i olika tidsperioder. Båda böckerna presenterar också former för hur författarna anser att utvecklingskommunikationsarbete ska bedrivas på bästa sätt. Det avsnitt som handlar om public service bygger bland annat på en forskningsantologi där olika nordiska forskare bidrar med texter, Olof Hulténs, Henrik Söndergaards och Ulla Carlssons (red.) *"Nordisk forskning om public service"*. Jag har också läst två böcker som går igenom den globala mediemarknaden David Hendys *"Global Radio"* och Robert W McChesneys och David S Hermans *"Global media"*, samt Stig Hadenius bok om svensk public service -historia *"Kampen om monopol"* och Michael Traceys *"The decline and fall of public service"*. Den sistnämnde författaren går bland annat igenom BBC:s utveckling i sin omfattande studie av public service, från dess storhetstid och fram till nu.. Till analysen har jag lånat teorin om de fem filtren som de amerikanska mediekritikerna Noam Chomsky och Edward S. Herman skriver om i boken *"Manufacturing consent"*. Jag har också läst essän *"The idea of power in Javanese culture"* ur boken *"Language and power"* av Benedict Anderson som är professor vid Cornell University i USA. Essän analyserar den traditionella synen på makt i Indonesien och jämför denna syn med den västerländska synen som är helt annorlunda.

Public service åt alla! Analys och slutsats.

Efter att ha varit ute i kylan under den långa period av marknadsliberal mediepolitik som dominerat den västerländska maktsfären, börjar en opinion för public service växa sig allt starkare. Dessa principer för medieproduktion ses helt enkelt som en grundläggande förutsättning för god livskvalitet i en fungerande demokrati. Därmed inte sagt att det avspeglar sig nämnvärt i de villkor som de anställda inom public service- bolagen arbetar under, de slimmade organisationernas och knappa resursernas tid är inte alls förbi! Vad som däremot är ställt bortom alla tvivel är att vilka usla förutsättningar man än må ha som västerländsk journalist, så är de avsevärt bättre än hur de flesta mediearbetare i andra delar av världen har det.

Kan man på något sätt stödja dem i deras kamp för bättre arbetsvillkor så ska man göra det! Ett sätt att göra det på är, enligt min uppfattning genom att presentera public service-principerna som riktlinjer för medieproduktion.

Dels för att de har sitt ursprung i ett demokratiskt synsätt och dels för att de faktiskt är så öppna att man kan anpassa dem till den kontext man befinner sig i. För, faktum är att det som

på ett sätt kan uppfattas som luddigt när det gäller public service absolut kan ses som en tillgång när det gäller att anpassa dem till ett annat sammanhang. Om sedan det blir en mindre omfattande variant, är det smällar man får ta. Det är så att säga bättre med lite public service än ingen alls! Något som verkar viktigt att lägga ned arbete på är det Jan Petersson kallar mandatet. Om det som i Indonesien inte finns någon lag att falla tillbaka på när man försöker bidra till en utvecklingsprocess är det mycket svårt att få någon stadga och trygghet i arbetet. Strävandet efter att få igenom en lag som styr etermedierna bör därför inlemmas i den här typen av projekt om det inte redan finns en sedan lag som går att använda.

Varför är det då bra med public service? Jo, för att dess utgångspunkt är publiken som medborgare och medborgaren som en person med rätt till insyn och inflytande. Det är heller inte fallet att public service är något som torgförs offensivt av västvärlden som någon slags frälsning, tvärtom de som predikar något från väst sjunger ju främst marknadsliberalismens lov. Det är också så att eftersom radion varit ett globalt medium praktiskt taget sedan begynnelsen, har public service- principerna varit tillgängliga över hela världen under många, många år, till exempel genom BBC World Service. Det gör att i det indonesiska exemplet som jag presentera i min studie slumpade det sig så att *SR Media development office* faktiskt erbjöd RRI precis den hjälp som de efterfrågade.

Därför anser jag att det inte är fråga om någon släng av det paradig som Servaes och Srinivas/Melkote kallar för modernisering, det vill säga någonting som trycks på deltagarna utifrån. I det specifika fall som jag studerat kan man ju lugnt konstatera att förberedelserna och förutsättningarna kunde vara bättre. För att ett sånt här projekt ska fungera måste man helt enkelt uppfylla vissa baskrav. Tolkningen måste fungera, här kanske SIDA får tänka om och helt enkelt bekosta tolkhjälp om man inte kan garantera kvalitén på de översättare man tillhandahåller från samarbetslandet. På så sätt skulle man få ut mera valuta för de resurser man faktiskt satsar. Dessutom måste förberedelserna innan kursen vara mer omfattande. Både kursledarna och deltagarna måste veta mycket mera om vad som väntar dem. Ett skriftligt material på i det här fallet Bahasa Indonesia om vad public service är och hur det kan tillämpas i praktiken, skulle enligt min mening vara en god hjälp för båda parter. Deltagarna skulle få materialet, samt en kursplan innan kursen började och skulle på så sätt få bättre möjlighet att förbereda sig. Detta skulle också bidra till att alla hade en grund att stå på som var ungefär samma för alla, nu är förkunskaperna väldigt olika från individ till individ. Också

kursledarna måste ha mera kunskap innan kursen startar. Dels om förhållandena i det land där de ska verka och dels om mål och syfte med den kurs de ska hålla. Jag tror också att det skulle vara bra med en samordnad linje kring vilka principer man vill förmedla och varför. I det fall jag studerat fungerade detta ändå men det är inget som är självklart. Detta gäller också kursledarnas förhållningssätt och funktion. Mera av en lycklig slump uppfyller de faktiskt genom att komplettera varandra, både Servaes krav på dialog och ömsesidig förståelse (trots språkförbistringen!) och Srinivas/Melkotes kriterier: att lyssna, främja och skapa tillit.

Nu stod både Peder Gustavsson och Stefan Nilsson pall för påfrestningarna även om de kunde vara väldigt stora ibland men det är inget som går att ta för givet att alla skall göra. Risken för att människor ska tappa tålamodet utan bättre förberedelser och mer formella kunskaper om krishantering och gruppdynamik är enligt min uppfattning ganska stor. En modell vore att alltid ha en person med specialkunskaper om utvecklingsstöd, förutom kunskaper i , i det här fallet radioproduktion och en person som är yrkesverksam inom motsvarande typ av redaktion på SR. Nu blev det ungefär så men som sagt det berodde nog i hög grad på tur.

Jag tror också att det är bra om man från projektledningens sida tar reda på vilka principer som är lämpligast att presentera och sedan koncentrerar sig på dessa. Nu blev det också i det fallet så, de principer man kände sig mest berörda av från RRI- medarbetarnas sida, blev de principer kursen koncentrerade sig på. Jag menar inte att projektledningen själva ska sitta och bestämma vilka principer det ska vara, utan att man i förarbetet till kursen för diskussionen med de som ska delta och låter dem formulera vad som är viktigast och bäst för dem.

En annan sak som ovillkorligen måste förbättras är chefernas inställning till gruppen. Även om de inte vill eller kan ändra sitt sätt att tänka över en natt vilket är förståeligt, måste de ändå acceptera att de som går kursen, gör just det. De måste få de basresurser och den tid de behöver. Om inte detta går måste villkoren vara kända av SR:s medarbetare så att kurserna kan utformas utifrån dessa. Faktum är att jag tycker när jag betraktar kursens genomförande så här i efterhand att den uppfyller de krav på att vara en skola för att försöka ta hand om problemen som Servaes förespråkar i boken "*Communication for development*". Däremot tycker jag att det vore schysstare mot alla att detta strider mot principen om oberoende, ser jag som ett helt uppenbart tecken på Chomskys teori håller. Också det filter han kallar för *flak* och som innebär att de som har makt utsätter dem som inte anpassar sig för negativa påtryckningar.

(Chomsky/Herman:1994)

Att det stämmer i det här fallet kan jag räkna upp hur många som helst exempel på. Denna dubbelmoral från RRI:s sida är också något jag tycker att man kan uppfatta som en direkt provokation om man har den läggningen. Att å ena sidan säga: javisst, vi vill ha hjälp, dessa personer får gå kursen! Och å andra sidan ge personerna i fråga alltför usla resurser och överhopa dem med annat arbete så att de omöjligt kan tillgodogöra sig kursen på bästa sätt, är inte särskilt konstruktivt.

Här tror jag att svaret delvis också kan finnas i den skillnad i traditionell syn på makt som Benedict Anderson skriver om i sin essä *"The Idea of power in Javanese culture"*. Han talar om en syn på makt som traditionellt funnits på Java sedan långt tillbaka i historien och som han fortfarande såg spår av när han skrev texten i mitten på 1960-talet när president Sukarno hade makten. Denna syn bygger på att makt inte är någonting konkret, utan mera är en kraft som är osynlig. Den anser också att makten kommer från samma källor, i ett maktcentrum finns det alltså inte flera olika strömningar. Makten har inga gränser, det vill säga enligt traditionell javanesisk syn är makten inget som man kan skaffa sig mer eller mindre av, antingen har man makt eller så har man det inte. Det finns dessutom enligt detta synsätt bara en viss kvantitet makt som är konstant och viktigast av allt, makt är inte knutet till moral. Makten strålar ut från ett centrum, till exempel från en person som besitter den och ju längre ut i periferin man kommer, desto svagare blir makten. Enligt javanesisk tradition är det också så att för dem som är begåvade med makt som de inte ännu har börjat utöva, är en nyckel till att aktivera makten att skaffa sig kunskap. På så sätt är kunskap någonting laddat enligt denna syn eftersom att skaffa sig det kan vara ett sätt att skaffa sig makt. Naturligtvis har det gått ytterligare trettio sedan Benedict Anderson gjorde sin analys men jag tycker att det var spännande att se att det faktiskt gick att känna igen spår av denna tradition om man tittade på samarbets- projektet mellan SR och RRI med dessa glasögon. Dels förstår jag plötsligt varför det är så kontroversiellt att några få utvalda personer deltar i en kurs. I intervjuerna med deltagarna framgick det att detta är ovanligt, att man annars nästan alltid brukar ha stora seminarier när man vill sprida kunskap om något inom företaget. Det slår mig också att kurserna i Pekanbaru på Sumatra och i Banjarmasin på Kalimantan inte alls varit så svåra att genomföra. Detta beror naturligtvis på många faktorer bland annat att det är mindre och mer överblickbara organisationen men det svindlar lite när jag leker med tanken att de faktiskt inte är präglade av traditionell javanesisk kultursyn där. Jag säger inte att detta faktiskt går att bevisa som relevant men jag ser det som ett tecken på att det faktiskt inte skadar att ha

en fördjupad kunskap om den kulturtradition man befinner sig i när man genomför den här typen av samarbetsprojekt. Dessutom tycker jag att vore spännande att pröva denna maktuppfattning på västerländska strukturer och se vad som händer då.

Till slut vill jag sammanfatta genom att säga att det enligt min uppfattning går och att det är fruktbart och demokratifrämjande att försöka förmedla public service - tankarna enligt de grunder som *SR Media development office* lagt i sitt pilotprojekt. Jag grundar min uppfattning på mina iakttagelser under observationen, där jag såg att kursdeltagarna successivt ändrade fokus och ifrån att ha haft makthavarna som målgrupp alltmer utgick ifrån lyssnaren/allmänheten i det redaktionella arbetet. Dessutom visar, enligt min mening de svar jag fick i intervjuerna att deltagarna tagit till sig public service- principerna och att de ville utgå ifrån dessa i sitt arbete. För att så ska kunna ske måste de få bättre resurser och ha cheferna med sig. Sannolikheten för detta är tyvärr inte så stor, enligt min bedömning, särskilt inte på kort sikt. Jag tror att så länge det inte finns någon lag som reglerar etermedierna och befäster public service- principerna så är det svårt att få stabilitet och trygghet i den här processen.

Det krävs också en hel del förbättringar av förberedelser och förhållanden för att själva kursen ska fungera riktigt bra, framför allt är bättre tolkar ett absolut måste. Det skulle också underlätta om någon fick tid att skaffa sig kunskap om de spår som traditionen och historien satt i den indonesiska vardagen, spår som man inte ser med blotta ögat eller hör med blotta örat. Här finns det också en uppgift att fylla för den som vill forska vidare inom det här ämnet, att till exempel undersöka hur den traditionella synen på makt påverkar i det moderna livet i Indonesien. Ett annat sätt att forska vidare är förstås helt enkelt att se om det införs någon form av public service i Indonesien och på vilket sätt det sker.

Sammanfattning

Efter många år av först kolonialstyre och sedan diktatur, pågår det en demokratiseringsprocess i Indonesien. Den har pågått sedan 1998 då diktatorn, Suharto störtades efter 30 år vid makten. Processen är skakig och situationen i landet är mycket osäker, både politiskt och ekonomiskt.

Det råder dessutom stora motsättningar mellan olika befolkningsgrupper på en del håll i landet.

Ljuspunkterna är också många, inte minst när det gäller situationen för medierna som förändrats radikalt.

Under Suhartos tid var alla medier hårt kontrollerade, nu har man instiftat en lag för pressfrihet.

De statliga radio- och TV-bolagen är också i en förändringsprocess, där tanken är att de ska förvandlas till public service –företag. Sveriges radios medieutvecklingskontor har tagit på sig att delta i processen att förvandla RRI till ett så kallat *Perjan* genom att dela med sig av sina kunskaper om och erfarenheter av public service-radio. Projektet finansieras till hälften av SIDA och till hälften av RRI och det pågick i olika etapper under 2001. Jag har gjort min fältstudie i Jakarta under det delmoment som var en fortsättningskurs för radiojournalister på RRI där. Dels var jag observatör under de två veckor kursen pågick och dels har jag gjort intervjuer med deltagare och ansvariga. Mitt syfte har varit att ta reda på hur det fungerar att föra över ett begrepp som public service ifrån svenska förhållanden till indonesiska. Jag har valt just detta ämne därför att jag är intresserad public service –begreppet som sådant. Jag har också intresserat mig för själva kommunikationsprocessen. Går det att överföra ett begrepp från ett begrepp som public service från ett sammanhang till ett annat? Så lyder min huvudfråga och min slutsats är; trots allt, att det går. Det krävs dock att vissa baskrav blir uppfyllda när det gäller förberedelser förutsättningar och resurser, både vad gäller själva kursen och vad gäller förhållandena i Indonesien.

Enligt min uppfattning är det fruktbart att försöka sprida idéerna om public service över jordklotet, för att de fungerar som en motkraft och ett alternativ till de kommersiella medierna som tar över världsmarknaden mer och mer. Jag tycker att det är viktigt att medborgarna i ett demokratiskt samhälle har så stor insyn och så stort inflytande som möjligt över de medier som finns i landet och med enbart kommersiella medier är chansen för detta minimal.

Referenser

Anderson, Benedict R.O'G *Language and Power* (1990) New York: Cornell University Press

Castells, Manuel *Millenniets slut* (2000)

Göteborg: Daidalos

Chomsky, Noam / Herman, Edward S.
Manufacturing consent (1994) London: Patheon

Clifford, James/ Marcus, (1986) *Writing culture*
Berkley och Los Angeles: University of California Press

Gardell, Carl- Johan *Indonesien- ekonomiskt välstånd utan demokrati* (1996)
Stockholm: Utrikespolitiska Institutet

Geertz, Clifford *The interpretation of cultures* (1993)
London: Fontana Press

Hadenius, Stig *Kampen om monopolet* (1998)
Stockholm: Prisma

Hansen, Anders/Cottle, Simon /Negrine, Ralph/
Newbold, Chris *Mass communication research methods* (1998) New York: New York University Press

Hendy, David *Radio in the global age* (2000)
Cambridge: Polity Press

Herman,Edward S./ McChesney, Robert W.
The Global media (1997) London: Cassell

Hultén, Olof/ Söndergaard, Henrik/
Carlsson, Ulla (red.)
Nordisk forskning om public service (1996)
Göteborg: Nordicom

Johannesson, Martina *Kris i Indonesien* (2001)
Stockholm: Utrikespolitiska Institutet

Melkote, Srinivas R./Steeves,H. Leslie
Communication for development in the third world (2001)New Dehli: Sage publications India

Petersson, Jan/ Nilsson, Mikael *Feasibility study*
(2000) Malmö: SR Media development office

Ricklefs, M. C. *A History of modern Indonesia since c. 1200* (2001) Stanford, California: Stanford University Press

Sen, Krishna/ Hill, David T. *Media, culture and politics in Indonesia* (2000) South Melbourne: Oxford University Press

Servaes, Jan *Communication for development*
(1999) Cresskill, New Jersey: Hampton Press

Tracey, Micael *The decline and fall of public service broadcasting* (1998) NewYork: Oxford University Press

Törnquist, Olle *Dynamics of Indonesian democratistion* (2000) Third World Quarterly vol 21 nr 3:1-45